

Economisch-Statistische Berichten

Het tekort aan industrie-arbeiders

★

Drs W. C. Kroft

De ondersteuningsnormen volgens de
Armenwet

★

Economische vraagstukken in de
Verenigde Naties

★

Dr W. L. Valk

Maatregelen tegen speculatie in de
Verenigde Staten

★

B. de Boer

Naar goedkopere kernenergie

★

C. Vermey

De luchtbevrachtingsmarkt in 1954

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 1969

WOENSDAG 9 MAART 1955

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Wilt u het **zwart** op wit hebben?

Doe het met

*Kores Carboplan en
Silkolinten*

KORES voor uw KORESpontentie

Bank-, Effecten- en Assurantie-zaken

N.V. SLAVENBURG'S BANK

Rotterdam - Amsterdam - Den Haag - Dordrecht
Haarlem - Schiedam - Amersfoort - Maassluis
Vlaardingen - IJsselmonde - Utrecht

AGENTSCHAPPEN:

Zevenbergen - Vianen - Middelharnis/Sommelsdijk
Vrijhoeve-Capelle - Zwijndrecht

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

Beheer en Administratie
van Vermogens

Executele en Bewind-
voering

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen
f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
nummer en slechten worden beëindigd per ultimo van het
kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Het tekort aan industrie-arbeiders

De werkgelegenheid in ons land heeft zich na de oorlog vrijwel steeds op een zeer hoog niveau bevonden. Slechts in 1952 en het begin van 1953 gaf de toentertijd snel toenemende werkloosheid aanleiding tot ongerustheid. Het aantal werklozen, exclusief de D.U.W.-arbeiders, dat in 1950 en 1951 resp. 2,0 en 2,3 pCt van de onzelfstandige beroepsbevolking bedroeg, was in 1952 aangegroeid tot het voor na-oorlogse verhoudingen hoge — in 1938 was het percentage 12,1! — percentage van 3,5. In de loop van 1953 nam, ten dele dank zij de door de Regering genomen maatregelen ter stimulering van de werkgelegenheid, het aantal werklozen af en het jaargemiddelde kwam te liggen op 2,8 pCt der onzelfstandige beroepsbevolking. Het afgelopen jaar breidde de werkgelegenheid zich verder uit, met het gevolg dat het aantal werklozen daalde tot gemiddeld 2,0 pCt. Met inbegrip van arbeiders, werkzaam op objecten voor aanvullende werkgelegenheid, bedroeg het aantal werklozen gemiddeld 74.300, hetgeen neerkomt op minder dan 2 pCt van de totale bevoelking.

De vraag naar arbeidskrachten was in 1954 dermate groot, dat reeds vrij spoedig klachten omtrent een tekort aan arbeiders werden vernomen. Naar de omvang van dit tekort per ultimo September jl. heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek een onderzoek ingesteld. Dit onderzoek, waarvan de resultaten onlangs in beknopte vorm zijn gepubliceerd¹⁾, heeft betrekking op industriële ondernemingen, waarin minstens tien personen werkzaam

¹⁾ Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek, Jaargang 1955, no's 7 en 14. Meer gedetailleerde resultaten worden, naar het C.B.S. mededeelt, gepubliceerd in de Februari-aflevering van de Maandstatistiek van de nijverheid 1955.

zijn; de kleine industrie, het ambacht en het bouwbedrijf maken van het onderzoek geen deel uit. Van de ongeveer 10.600 geëquireerde bedrijven hebben er 9.051, waarin 757.380 van de 808.300 arbeiders werkzaam zijn, de door het C.B.S. gestelde vraag naar de omvang van het tekort aan arbeidskrachten beantwoord.

In 5.200 bedrijven met in totaal 261.400 arbeiders bleek zich geen tekort voor te doen; in totaal waren er blijkens nevenstaand staatje 61.408 arbeiders, waarvan 41.614 man-

nen en 19.804 vrouwen, te weinig. Het totale tekort was voor 70 pCt toe te schrijven aan bestaande vacatures, voor 21 pCt aan bedrijfsuitbreidingen en voor 9 pCt aan vervanging van minder geschikte arbeidskrachten.

Tot slot nog enkele gegevens betreffende de regionale verdeling der tekorten. Deze lopen sterk uiteen, met als uitersten Friesland met 4 pCt en Noord- en Zuid-Holland met 10 pCt der arbeidersbezetting. In laatstgenoemde provincie het tekort ca 45 pCt van het landelijk totaal en in Amsterdam en Rotterdam tezamen bij-

na 20 pCt. Ook t.a.v. de diverse industriële centra openbaarden zich grote verschillen. In de Baronie van Breda en het land van Bergen op Zoom was het tekort met 14 pCt der arbeidersbezetting naar verhouding het grootst. Daarna volgden het industriegebied langs Noord, Merwede en IJssel met 12 pCt en het gebied ten noorden van de Nieuwe Waterweg, Amsterdam en Rotterdam, alle met 11 pCt. De naar verhouding geringste tekorten bleken zich voor te doen in oostelijk Noord-Brabant, de Mijnstreek en Twente: zij bedroegen aldaar resp. 6, 5 en 5 pCt der arbeidersbezetting.

Tekort aan arbeiders in de industrie per einde September 1954^{a)}

Bedrijfsklasse	Aantal werkzame arbeiders	Totaal tekort	Waarvan aan:		Tekort in pCt van het aantal werkzame arbeiders
			mannen	geschoolden; geoeffenden	
Vervaardiging van aardewerk, glas, kalk en stenen	40.910	2.547	2.272	1.168	6
Diamantnijverheid ..	725	19	19	16	3
Grafische nijverheid ..	22.501	1.250	1.086	982	6
Chemische nijverheid ..	32.131	1.557	1.132	356	5
Bewerking van hout, kurk en stro	31.784	3.790	3.646	2.603	12
Kleding	47.998	7.894	570	5.701	16
Wasserijen	10.238	844	144	506	8
Leder- en rubbernijverheid	31.524	2.851	1.562	1.544	9
Mijnbouw, zoutontginning, veenderijen enz.	53.998	1.967	1.965	401	4
Metaalnijverheid	234.811	22.404	20.625	15.195	10
Papierenijverheid	22.950	1.715	826	775	7
Textielnijverheid	105.305	5.773	2.719	3.738	5
Gas-, electr.- en waterbedrijven	15.963	630	625	426	4
Bereiding van voedings- en genotmiddelen	106.542	8.177	4.423	1.988	8
Totaal	757.380	61.418	41.614	35.399	8

a) Gegevens van 9.051 bedrijven met 757.380 arbeiders. Hieronder 5.200 bedrijven met 261.400 arbeiders, waarin zich geen tekort voordeed.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Het tekort aan industrie-arbeiders	183	Ingezonden stuk:	
De ondersteuningsnormen volgens de Armenwet, door Drs W. C. Kroft	185	Betaalzegelsysteem ten laste van de detaillist, door Drs J. W. van Eijden met naschrift van Dr Mr J. A. M. van Staay	196
Economische vraagstukken in de Verenigde Naties	188	Mededelingen voor economen	197
Maatregelen tegen speculatie in de Verenigde Staten, door Dr W. L. Valk	191	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	197
Naar goedkopere kernenergie, door B. de Boer	192	Statistieken:	
De luchtbevrachtingsmarkt in 1954, door C. Vermey	194	Bankstaten	198
		Wisselkoersen	198
		Emissies in 1954	198
		Werkloosheid in Nederland	198
		Recente economische publicaties	199

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK

Drs W. C. KROFT, De ondersteuningsnormen volgens de Armenwet.

Na een inleiding, waarin schrijver een uiteenzetting geeft van de in de praktijk gevolgde methode van steunberekening, volgt een exposé van de door schrijver aanbevolen berekeningsmethode. In tegenstelling tot de in de praktijk gebezigde basis van het medisch verantwoorde voedingspakket baseert hij zich bij zijn berekeningen op de budgetstatistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek en wel speciaal op de uitgavenrekeningen van geofefende en ongeschoolde arbeiders. Aan de hand van enkele voorbeelden worden de ondersteuningsnormen voor gezinnen van verschillende grootte berekend. Schrijver komt voor de kleine gezinnen tot hogere bedragen dan de praktijk. Aan het eind van het artikel wordt een beoordeling gegeven van de door schrijver voorgestane methode en de in de praktijk gebruikelijke.

Economische vraagstukken in de Verenigde Naties.

De laatste Jaarvergadering van de Verenigde Naties heeft zich weer bezig gehouden met de problemen der minder ontwikkelde gebieden. Eén groep van de aangenomen resoluties heeft betrekking op de versterking van het eigen vermogen van deze landen. Tot deze categorie behoren resoluties over: landhervorming, stabilisatie van de prijzen van voedselgewassen en afschaffing van handelsbelemmeringen. Een tweede groep strekt tot het beschikbaar stellen van additionele — technische en financiële — middelen aan de minder ontwikkelde gebieden. Voor de technische hulp mogen de betrokken regeringen voortaan zelf suggesties doen voor de allocatie daarvan, op basis van een zgn. „overall planning”. De financiële bijstand bestaat uit adviezen met als doel het voorkomen van dubbele belasting en directe hulp. Tot het laatste behoort de bevordering van „the international flow of private capital” en de oprichting van een Special United Nations Fund for Economic Development (Sunfed) en van een International Finance Corporation. Schrijver schetst het ontstaan en de betekenis van deze organisaties.

Dr W. L. VALK, Maatregelen tegen speculatie in de Verenigde Staten.

Er is een nauw verband tussen belegging en conjunctuur. De bewegingen van de beurs zijn van het grootste belang voor de beoordeling van de conjunctuur. Schrijver gaat in op de vraag, wat gedacht moet worden, gezien dit verband, van de verlaging van de marges bij de credietverlening op effecten en het schaarser en duurder maken van het handelscrediet in de Verenigde Staten. Het ideaal is een stabiele beleggingsstroom, waarbij bij benadering evenwicht tussen vraag en aanbod van kapitaal is, hetgeen normale winsten betekent. Schrijver neemt aan dat thans een punt bereikt is, waarbij het niet wenselijk is, dat met hevige toekomstige winststijgingen rekening wordt gehouden. De maatregelen, die in de Verenigde Staten werden genomen, hadden tot gevolg, dat een groot aantal der speculanten hun posities afwikkelde, en een druk op de markt ontstond, welke in een beleggersstaking zal kunnen uitmonden. Het goede van de maatregel is, dat de stromen van het geld in normaler banen komen.

B. DE BOER, Naar goedkopere kernenergie.

De schattingen met betrekking tot de kosten van kernenergie lopen nogal uiteen; schrijver constateert, dat men in het algemeen kan zeggen, dat de post brandstof inclusief bewerking daarvan zal liggen tussen 0,5 en 2,5 cent bij een uraanprijs van f 200 per kg, dat deze grenzen evenredig met de uraanprijs zullen dalen en stijgen en dat de investering voor een kernenergiecentrale vooral in het begin hoger zal zijn dan voor een overeenkomstige steenkoolcentrale. Op de post voor de investering zal kunnen worden bezuinigd door een intensief ontwikkelingswerk. Zweedse gegevens wijzen reeds in de richting van een zeer efficiënt geconstrueerde reactor. Schrijver gaat ten slotte na wat de invloed van de grondstofprijs op de totale productiekosten is voor op verschillende wijzen geproduceerde energie.

C. VERMEY, De luchtbevrachtingsmarkt in 1954.

Het afgelopen jaar was voor de luchtvrachtvaart over het geheel niet onbevredigend. In toenemende mate wordt Londen het centrale punt waar vraag en aanbod elkaar ontmoeten. Het rederijbedrijf behoorde weer tot de voornaamste cliënten van de onafhankelijke luchtvaartmaatschappijen. De luchtvrachtcoöperaties verheugen zich in toenemende populariteit en groei. De hoge kostprijs oefent nog steeds een remmende invloed uit op het goederenvervoer door de lucht. Op de transatlantische route vervoerden de scheepvaartmaatschappijen 62,9 pCt, de luchtvaartmaatschappijen 37,1 pCt van het totale aantal passagiers.

— SOMMAIRE —

Drs W. C. KROFT, Les critères d'assistance dans le cadre de la „Armenwet”.

L'auteur expose un système qui, selon lui, permettrait une meilleure détermination des allocations distribuées dans le cadre de la „Armenwet”, que celle présentement en usage sur base des critères d'assistance actuels.

Problèmes économiques à l'O.N.U.

La dernière Assemblée Générale des Nations-Unies s'est occupée à nouveau des problèmes économiques concernant les territoires sous-développés. L'auteur étudie les résolutions adoptées.

Dr W. L. VALK, Mesures contre la spéculation aux Etats Unis.

Les mouvements de la bourse présentent de plus vif intérêt pour l'étude de la conjoncture. L'auteur examine sous cet angle les mesures prises aux Etats Unis en vue de limiter les crédits.

B. DE BOER, Vers une énergie nucléaire moins coûteuse.

L'auteur essaie de déterminer le prix futur de l'énergie nucléaire et compare celui-ci aux prix d'énergie producée suivant d'autres méthodes.

C. VERMEY, Le marché des frets aériens en 1954.

Dans l'ensemble, l'année écoulée a été satisfaisante pour le marché des frets aériens, bien que le niveau élevé du prix coutant constitue encore toujours une entrave.

De ondersteuningsnormen volgens de Armenwet

Inleiding.

„Indien blijkt, dat de aanvrager door de hulp der instelling niet uit de toestand van armlastigheid kan worden opgeheven, mag de te verstrekken ondersteuning de grens van het voor het levensonderhoud noodzakelijke niet overschrijden”. Aldus art. 29, derde lid van de Armenwet van 1912. In dit artikel wordt het ondersteuningsbedrag dus gebonden aan het noodzakelijk levensonderhoud. Het begrip noodzakelijk levensonderhoud wordt echter niet nader omschreven. De wetgever kon daarvoor geen vaste regel geven. Weliswaar kan men zeggen, dat de categorieën van de minimum-behoeften hiertoe behoren, zoals voeding, kleding en onderdak, maar allereerst dienen deze categorieën nog te worden vastgelegd wat hun omvang betreft, terwijl men zich bovendien nog kan afvragen, wat buitendien nog tot het noodzakelijk levensonderhoud dient te worden gerekend. „Waar hier de grens ligt van het noodzakelijke hangt weer af van andere omstandigheden als de plaats, tijd en het milieu van de behoeftige”¹⁾.

Dat het voor het levensonderhoud noodzakelijke kan verschillen naar plaats en naar milieu behoeft geen nadere toelichting. Dat de tijd eveneens van invloed is op het begrip noodzakelijk levensonderhoud blijkt duidelijk uit de geschiedenis der uitkeringen volgens de Armenwet. Hetgeen nu als noodzakelijk geldt, werd een twintigtal jaren geleden niet als zodanig beschouwd, zoals de uitgaven voor ontspanning, roken, dagblad enz. Er valt dan ook in de vaststelling van de steunbedragen, die ingevolge de Armenwet worden uitgekeerd, een ontwikkeling te constateren, welke er op wijst dat het begrip noodzakelijk levensonderhoud objectief niet vaststaat.

De praktijk geeft van deze onzekerheid een duidelijk beeld, zoals nader wordt aangetoond in een artikel in het tijdschrift „Sociale Zorg” van 5 Mei 1948²⁾. In dit artikel worden de resultaten besproken van een enquête, die de schrijver heeft gehouden in een twintigtal gemeenten van verschillende grootten. De uitkomsten van deze enquête zijn opmerkelijk en tonen duidelijk aan, dat er geen strikte uniformiteit valt te ontdekken in het vaststellen van de steunbedragen, hetgeen dan ook blijkens de enquête resulteert in aanzienlijk afwijkende bedragen van gemeente tot gemeente. Zo was de hoogste norm voor twee personen in de betrokken groep gemeenten f 18 plus huur, terwijl de laagste norm was f 14,50 plus huur.

In de praktijk blijkt men zich bij het vaststellen van de ondersteuningsbedragen veelal te baseren op de eerste levensbehoeften, door uit te gaan van een vastgesteld levensmiddelenpakket. De hoeveelheden van de artikelen in dit pakket vermeld worden vermenigvuldigd met de kleinhandelsprijzen. Dit pakket wordt vastgesteld voor een gezin bestaande uit man en vrouw en het op grond hiervan berekende bedrag wordt aangevuld met een bedrag, benodigd voor andere uitgaven zoals gas en water, reparatie kleding en schoeisel, krant enz. Daarnaast worden boven het aldus vastgestelde bedrag voor kinderen gezinsledenbijslagen gegeven. Het bepalen van deze bijslagen geschiedt evenmin op uniforme wijze. Vandaar dan ook, dat in de literatuur omtrent de ondersteuningsnormen ingevolge de Armenwet verschillende bedragen voor gezinsledenbijslag worden genoemd, die bijv. variëren van ongeveer f 4 tot f 6 per week per kind.

De benodigde bedragen voor huur, fondspremiën en brandstof worden afzonderlijk verstrekt. Hetzelfde geldt voor de posten kleding, dekking en schoeisel, waarvan de verstrekking naar behoefte incidenteel geschiedt in natura of via bonnen.

Wanneer het ondersteuningsbedrag op bovenstaande wijze is vastgesteld, doet de noodzakelijkheid zich gevoelen dit bedrag aan een maximum te binden. Doorgaans doet men dit door als maximum te nemen een bepaald percentage van het loon van een ongeschoolde arbeider. De redenering die men hierbij volgt is, dat het loon van een ongeschoolde arbeider niet veel hoger is dan het noodzakelijk levensonderhoud voor de ondersteunde.

Door het koppelen van het uitkeringsbedrag aan het loon wordt echter een geheel nieuw element ingeschakeld. Dit betekent nl. dat het steunbedrag zal wisselen met het loonpeil. Een eventuele welvaartsverandering, die in een gewijzigd loonpeil tot uiting komt, zal dus ook de steunbedragen wijzigen. De facto komt dit er dus op neer, dat een stijging van het algemeen welvaartsniveau ook ten goede zal komen aan de ondersteunden ingevolge de Armenwet.

Bij het vaststellen van de uitkeringen volgens de Armenwet gaat men dus uit van twee criteria, nl. de kosten van levensonderhoud met als basis het medisch verantwoord voedingspakket en het loonpeil, welke resp. vermindering en maximumgrenzen vormen van het ondersteuningsbedrag. Een vast richtsnoer betreffende de hoogte, welke de uitkering *in feite* zal moeten hebben, ontbreekt evenwel.

Het is ongetwijfeld gewenst, dat bij de uitkeringen ingevolge de Armenwet rekening wordt gehouden met een algemene stijging van de welvaart. Daarnaast is het echter evenzeer wenselijk, dat er naar beneden een minimum bestaat. Deze twee wensen nu zijn met elkaar te combineren door uit te gaan van de budgetstatistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek. In deze statistiek worden de uitgavenrekeningen vermeld van verschillende bevolkingsgroepen over een bepaalde periode. Bij de berekeningen in dit artikel is gebruik gemaakt van de uitgavenrekeningen van geofende en ongeschoolde arbeiders in Nederland. Op deze wijze wordt tegemoet gekomen aan de twee criteria, die bij de uitkeringen moeten gelden, nl. het minimum-criterium en het welvaarts-criterium. Door uit te gaan van de veronderstelling, dat de uitgavenrekeningen van geofende en ongeschoolde arbeiders het minimale welvaartsniveau aangeven, is op deze wijze het minimum der uitkeringen bepaald. Anderzijds wordt echter tevens het welvaarts-element ingeschakeld. De uitgaven van geofende en ongeschoolde arbeiders zijn immers in sterke mate afhankelijk van het loonpeil en dit vormt uiteraard weer een weerspiegeling van het algemene welvaartsniveau.

De berekening der uitkeringen.

De hierboven genoemde uitgavenrekeningen van gezinnen van geofende en ongeschoolde arbeiders zijn door het C.B.S. gepubliceerd als resultaat van het nationaal budgetonderzoek, dat door deze instelling in samenwerking met de gemeentelijke bureaus voor statistiek van Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Eindhoven en Tilburg in 1951 is gehouden³⁾.

Het totaal aantal geënquêteerde gezinnen van geofende en ongeschoolde arbeiders, waarvan de resultaten zijn

¹⁾ Mr H. Fukkink: „De Armenwet 1912 in tekst en uitleg”.

²⁾ Mr E. Vogelesang: „Normen van hulpverlening”.

³⁾ Nationaal budgetonderzoek 1951. Serie B1 no 1: Uitgavenrekeningen van handarbeidersgezinnen, onderscheiden naar beroep, woonplaats en gezinsgrootte.

gepubliceerd, bedroeg 558. Dit totale aantal valt uiteen in aantallen van verschillende gezinsgrootten. In tabel I is de verdeling van de gezinnen naar grootte weergegeven. In deze tabel is eveneens vermeld het aantal verbruikseenheden⁴⁾, gemiddeld per gezin.

TABEL I.

Aantal geënkquêteerde gezinnen onderscheiden naar gezinsgrootte en aantal verbruikseenheden

Gezinsgrootte	Aantal gezinnen	Aantal verbruikseenheden
2 personen	97	2,01
3 "	116	2,51
4 "	147	3,07
5 "	81	3,70
6 en meer personen	117	4,79
	558	

Het C.B.S. heeft voor de in bovenstaande tabel genoemde gezinnen van verschillende grootte gepubliceerd, welke geldbedragen deze gezinnen jaarlijks hebben uitgegeven aan de diverse uitgavencategorieën, zoals voeding, kleding, schoeisel enz. Deze bedragen betreffen de uitgaven, die gemiddeld per gezin zijn gemaakt.

Genoemde jaarbedragen zijn door ons omgerekend tot weekbedragen, eveneens voor elke uitgavencategorie, door de jaarbedragen te delen door 52. Vervolgens zijn deze weekbedragen door ons in een grafiek vergeleken met het aantal verbruikseenheden, gemiddeld per bijbehorend gezin. Het bleek nu, dat het verband tussen het aantal verbruikseenheden, gemiddeld per gezin, en de weekuitgaven voor de verschillende categorieën in vrijwel alle gevallen rechtlijnig was. De aard van dit rechtlijnig verband was evenwel verschillend voor de afzonderlijke uitgavencategorieën. Dit rechtlijnig verband werd met behulp van de methode der correlatierekening in zgn. regressieformules vastgelegd. Met behulp van deze formules kunnen nu de uitgaven voor elke gezinsgrootte

⁴⁾ Niet ieder gezinslid beïnvloedt de hoogte en samenstelling der gezinsuitgaven in gelijke mate. De uitgaven voor de behoeften van een volwassene zijn in het algemeen hoger dan die voor kinderen, terwijl kinderen van 10 jaar bijv. weer meer verbruiken dan kinderen van drie jaar. Men kan nu de verhoudingen van het verbruik van kinderen van verschillende leeftijd aangeven door dit verbruik uit te drukken in het verbruik van volwassenen. Op deze wijze kan een verbruiksschaal worden opgesteld. Onderstaand is een dergelijke schaal vermeld. Het is de zgn. Amsterdamse schaal, die in Nederland bij budgetonderzoekingen wordt gebruikt

Schaal der verbruikseenheden (Amsterdamse schaal).

Leeftijd	Verbruikseenheid	Leeftijd	Verbruikseenheid
0 jaar	0,15	9 jaar	0,65
1 "	0,20	10 "	0,70
2 "	0,30	11 "	0,75
3 "	0,35	12 "	0,80
4 "	0,40	13 "	0,85
5 "	0,45	14 "	0,90
6 "	0,50	vrouw 14 jaar	0,90
7 "	0,55	en ouder	
8 "	0,60	man 15 jaar	1,00
		en ouder	

TABEL II.

Werkelijke en berekende uitgaven per gezin van verschillende grootte in de verschillende uitgavencategorieën

Uitgavencategorie	Regressieformule	2 personen 2,01 v.e.		3 personen 2,51 v.e.		4 personen 3,07 v.e.		5 personen 3,70 v.e.		6 en meer personen 4,79 v.e.	
		werkelijke uitgaven	berekende uitgaven	werkelijke uitgaven	berekende uitgaven	werkelijke uitgaven	berekende uitgaven	werkelijke uitgaven	berekende uitgaven	werkelijke uitgaven	berekende uitgaven
Voeding	$U=5,36 \quad V+10,64$	21,10	21,41	24,19	24,09	27,35	27,10	30,92	30,47	35,96	36,31
Kleding	$U=1,088 \quad V+3,55$	5,48	5,74	6,54	6,28	7,12	6,89	7,38	7,58	8,75	8,76
Schoeisel	$U=0,69 \quad V-0,21$	1,08	1,18	1,58	1,52	1,98	1,91	2,40	2,34	3,02	3,10
Woninginrichting, huisraad	$U=0,752 \quad V+1,76$	3,25	3,27	3,87	3,65	3,79	4,07	5,69	4,54	5,42	5,36
Onderhoud woning	$U=0,059 \quad V+0,15$	0,23	0,27	0,33	0,30	0,37	0,33	0,37	0,37	0,42	0,43
Reiniging, won. en kleding	$U=0,216 \quad V+0,66$	1,04	1,09	1,23	1,20	1,37	1,32	1,50	1,46	1,65	1,69
Lich. verzorging	$U=0,0756 \quad V+0,63$	0,77	0,78	0,83	0,82	0,87	0,86	0,90	0,91	0,99	0,99
Onderwijs, godsdienst	$U=0,366 \quad V+0,02$	0,75	0,76	0,93	0,94	1,17	1,14	1,36	1,37	1,77	1,77

worden berekend, door de bijbehorende verbruikseenheden in de formule in te vullen.

In tabel II is het grondmateriaal voor de berekeningen en zijn tevens de uitkomsten hiervan aangegeven. Achtereenvolgens zijn vermeld de verschillende uitgavencategorieën, de regressieformule, de gezinsgrootte, het aantal verbruikseenheden gemiddeld per gezin, de werkelijke en de op grond van de formules berekende weekuitgaven voor iedere gezinsgrootte.

Op grond van de in tabel II weergegeven vergelijkingen zijn nu te bepalen de benodigde uitgaven van gezinnen van verschillende grootte door het totaal aantal verbruikseenheden, waaruit het betreffende gezin bestaat, onder V in te vullen en aldus U te berekenen.

Ter illustratie volgen hieronder enkele voorbeelden van steunberekening volgens de door ons gevolgde methode. Er zullen berekeningen worden gemaakt voor enkele gezinnen van willekeurige grootte. Op de door ons berekende basisbedragen zal in verband met de sinds 1951 gewijzigde prijzen een correctie worden toegepast door gebruik te maken van de door het C.B.S. gepubliceerde prijsindexcijfers van het gezinsverbruik (1949 = 100). Genoemde correcties gelden voor de maand September 1954.

VOORBEELD I.

Man en vrouw (1,9 v.e.)

Uitgavencategorie	Uitgaven in 1951	Sept. 1954 na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctiefactor	1950 na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctiefactor
Voeding	20,82	22,37	130/121	19,10	111/121
Kleding	5,62	4,78	114/134	4,74	113/134
Schoeisel	1,10	0,97	120/136	0,90	111/136
Woninginrichting, huisraad	3,19	2,94	120/130	2,70	110/130
Onderhoud woning	0,26	0,31	139/115	0,23	101/115
Reiniging, woning en kled.	1,07	1,00	107/114	0,95	101/114
Lich. verzorging	0,77	0,72	107/114	0,68	101/114
Onderwijs, godsdienst	0,72	0,72		0,72	
	33,55	33,81		30,02	

VOORBEELD II.

Man, vrouw, vier kinderen van 1, 3, 5 en 7 jaar (3,45 v.e.)

Uitgavencategorie	Uitgaven in 1951	Sept. 1954 na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctiefactor
Voeding	29,13	31,30	130/121
Kleding	7,30	6,21	114/134
Schoeisel	2,17	1,91	120/136
Woninginrichting, huisraad	4,35	4,02	120/130
Onderhoud woning	0,35	0,42	139/115
Reiniging, kleding	1,41	1,32	107/114
Lichamelijke verzorging	0,89	0,84	107/114
Onderwijs, godsdienst	1,28	1,28	
	46,88	47,30	

VOORBEELD III.

Vrouw, drie kinderen van 2, 4 en 8 jaar (2,2 v.e.)

Uitgavencategorie	Uitgaven in 1951	Sept. 1954 na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctie-factor
Voeding	22,43	24,10	130/121
Kleding	5,94	5,05	114/134
Schoeisel	1,31	1,16	120/136
Woninginrichting, huisraad	3,41	3,15	120/130
Onderhoud woning	0,28	0,34	139/115
Reiniging, woning en kleding	1,14	1,07	107/114
Lichamelijke verzorging	0,80	0,75	107/114
Onderwijs, godsdienst	0,83	0,83	
	36,14	36,45	

VOORBEELD IV.

Alleenstaande man (1 v.e.)

Uitgavencategorie	Uitgaven in 1951	Sept. 1954 na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctie-factor	1950, na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctie-factor
Voeding	16,00	17,19	130/121	14,68	111/121
Kleding	4,64	3,95	114/134	3,91	113/134
Schoeisel	0,48	0,42	120/136	0,39	111/136
Woninginrichting, huisraad	2,51	2,32	120/130	2,12	110/130
Onderhoud woning	0,21	0,25	139/115	0,18	101/115
Reiniging, woning en kleding	0,88	0,83	107/114	0,78	101/114
Lich. verzorg.	0,71	0,67	107/114	0,63	101/114
Onderwijs, godsdienst	0,39	0,39		0,39	
	25,82	26,02		23,08	

VOORBEELD V.

Man en vrouw, acht kinderen van 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8 jaar (5,25 v.e.)

Uitgavencategorie	Uitgaven in 1951	Sept. 1954 na correctie voor gewijzigde prijzen	Correctie-factor
Voeding	38,78	41,67	130/121
Kleding	9,26	7,88	114/134
Schoeisel	3,41	3,01	120/136
Woninginrichting, huisraad	5,71	5,27	120/130
Onderhoud woning	0,46	0,56	139/115
Reiniging, woning en kleding	1,79	1,68	107/114
Lichamelijke verzorging	1,03	0,97	107/114
Onderwijs, godsdienst	1,94	1,94	
	62,38	62,98	

Wij beschikken niet over gegevens om voor alle door ons als voorbeeld gekozen gezinsgrootten vergelijkingen te maken met praktische voorbeelden van steunberekening. Dit is slechts in twee gevallen mogelijk, nl. voor de uitkering aan een gezin, bestaande uit man en vrouw en voor de uitkering aan een alleenstaande.

Aan een artikel in het tijdschrift „Sociale Zorg” van 5 December 1950⁵⁾ ontlene wij de norm voor twee personen, die met ingang van 3 September 1950 voor Zuid-Holland gold. Deze norm was opgebouwd uit een basisbedrag (levensmiddelen) van f 14,50 plus f 6,50 aan andere posten, in totaal dus f 21.

Door ons werd in voorbeeld I een bedrag berekend van f 33,55. Wanneer we een correctie maken voor de sinds 1950 gewijzigde prijsindexcijfers van het gezinsverbruik, dan valt het uitkeringsbedrag volgens onze methode voor het jaar 1950 te stellen op f 30,02. Dit bedrag is dus f 9 hoger dan het hierboven vermelde bedrag van f 21 in Zuid-Holland.

Dit verschil wordt voor een belangrijk gedeelte verklaard door de afwijkende bedragen voor voeding. Onze berekeningen voeren tot een bedrag aan voeding van f 19,10 (voorbeeld I), hetgeen dus f 4,60 meer is dan de

norm van f 14,50 in Zuid-Holland. Op de oorzaak van deze afwijking zullen wij nog nader terugkomen.

De uitkering aan een alleenstaande werd door ons berekend op f 25,82 in 1951 (voorbeeld IV) of na correctie op f 23,08 in 1950. In het reeds genoemde artikel in „Sociale Zorg” komt men tot een bedrag van f 14,50 voor een alleenstaande. Ook hier blijkt de door ons berekende ondersteuningsnorm hoger te zijn en wel f 8,58. Dit verschil wordt nog sprekender, wanneer men de berekende bedragen van een alleenstaande vergelijkt met die van een echtpaar. Uitgedrukt in het ondersteuningsbedrag voor een echtpaar bedroeg de norm voor een alleenstaande in Zuid-Holland $100 \times \frac{14,50}{21} = 69$ pCt.

Het overeenkomstige percentage bij de door ons berekende bedragen is $100 \times \frac{23,08}{30,02} = 77$. Een vrij aanzienlijke afwijking dus.

In de praktijk doen zich moeilijkheden voor wat betreft de juiste vaststelling van het uitkeringsbedrag aan een alleenstaande. Men benadert doorgaans dit bedrag door een zeker percentage te nemen van de norm voor een echtpaar. Over de grootte van dit percentage bestaat geen eensluidende mening. Bij onze methode wordt deze moeilijkheid automatisch opgelost. Men behoeft immers slechts de verbruikseenheid van een alleenstaande in de formules in te vullen. En deze formules zijn berekend op grond van de in de werkelijkheid heersende verhoudingen. Op deze wijze plaatst men zich op een reële basis om tot een oplossing te komen voor het in de literatuur op dit punt tot uiting komende gemis aan een juiste maatstaf.

Een vergelijkingsmogelijkheid voor grotere gezinnen bestond voor slechts een enkele gemeente. Daaruit bleek wel duidelijk, dat de verschillen tussen de gevolgde methoden geringer werden naarmate de gezinsgrootte toenam.

Wij merkten reeds op, dat bij de uitkeringen in de praktijk de bedragen aan huur, fondspremiën en brandstof afzonderlijk worden uitgekeerd⁶⁾. Dit is ook het geval voor de posten kleding, dekking en schoeisel, welke incidenteel worden verstrekt. Laatstgenoemde drie posten zijn wel in onze berekeningen opgenomen, maar niet in de bedragen voor Zuid-Holland, waarmee onze uitkomsten zijn vergeleken. De vergelijkingen zijn dus onvolledig.

Beoordeling van de twee methoden.

Het door ons gevolgde systeem van berekening van de ondersteuningsbedragen biedt belangrijke voordelen boven het tot dusverre min of meer algemeen gebruikelijke. Immers, de uitkeringen zijn in eerstgenoemd systeem gebaseerd op de werkelijke uitgaven van geofende en ongeschoolde arbeiders. En deze uitgaven worden weer voor een belangrijk gedeelte bepaald door de werkelijke verbruiksgewoonten.

In wezen komt het door ons gevolgde systeem er op neer, dat wordt verondersteld, dat uitgaven van geofende en ongeschoolde arbeiders aan de noodzakelijke levensbehoeften eveneens de minimaal benodigde uitgaven zijn. Inderdaad kan men deze opvatting huldigen en de geleidelijk gewijzigde opvatting, wat betreft de gedane uitkeringen in het verleden, vormt hiervoor een aandui-

⁵⁾ Het feit, dat de posten huur, fondspremiën en brandstof niet in onze berekeningen zijn opgenomen, wil niet zeggen, dat hiervoor geen uitkering moet plaatsvinden. Het is welhaast overbodig er op te wijzen, dat ook in ons systeem verstreking van de hiervoor benodigde bedragen afzonderlijk plaatsvindt.

⁶⁾ D. Piso: „De kosten voor het noodzakelijk levensonderhoud van gezinsleden”.

ding. Nu kan men stellen, dat de uitgaven van geoefende en ongeschoolde arbeiders in de praktijk niet altijd gelijk zijn. Er bestaan zowel afwijkingen naar de zijde van het inkomen als naar de zijde van de uitgaven. Het feit echter, dat in onze berekeningen is gewerkt met een gemiddelde van gezinnen van verschillende grootte heft dit bezwaar op.

Aangezien iedere uitkering genietende wordt aangeduid met een zekere verbruikseenheid al naar gelang geslacht en leeftijd, is aan de hand van de praktijk na te gaan, wat werkelijk benodigd is voor gezinnen van verschillende grootte wat betreft aantal en leeftijd der kinderen⁷⁾. Op deze wijze wordt ontkomen aan de grote moeilijkheid van de juiste vaststelling van de toeslagen voor gezinnen met kinderen.

Tegen het in de praktijk gebruikte systeem van steunberekening zijn principiële bezwaren aan te voeren. In de eerste plaats betreffende de basis, die wordt gevormd door de medisch verantwoorde voedingstabellen. Hierop worden de uitkeringen voor een belangrijk gedeelte vastgesteld. Daarbij begaat men evenwel de inconsequentie, dat men zich na uitkering niet meer afvraagt of de ondersteuningsbedragen ook inderdaad worden uitgegeven volgens dit ideale voedingspakket. In dit systeem gedacht zou het immers het meest logisch zijn, dat dit inderdaad geschiedt. Wil men dit echter controleren, dan zou dit een aanzienlijke aantasting van de consumptievrijheid betekenen. Gezien echter het feit, dat de uitgekeerde bedragen in andere verhoudingen aan de diverse voedingsartikelen kunnen worden uitgegeven moet men noodzakelijkerwijze tot de conclusie komen, dat er geen zekerheid bestaat, dat voldoende is uitgekeerd om het minimum levensonderhoud te garanderen.

Wij wezen er reeds op, dat het door ons berekende bedrag aan voeding groter was dan het bedrag, dat men

⁷⁾ Indien men over uitgebreider statistisch materiaal zou beschikken, zou men, in plaats van met verbruikseenheden, kunnen werken met gezinstypen, zoals man en vrouw plus aantal kinderen van 0 t/m 5 jaar, aantal kinderen van 5 t/m 10 jaar enz. Dit laatste verdient in de praktijk voorkeur.

in de praktijk van de ondersteuningsuitkering hiervoor aanhoudt op grond van de medisch verantwoorde voedingstabel. De werkelijke verbruiksgewoonten aan voedingsmiddelen wijken in aanzienlijke mate van deze tabel af, zowel wat de aard als wat de hoeveelheid der verbruikte artikelen betreft.

Men zou zich met recht de vraag kunnen stellen, of genoemd medisch verantwoord pakket tegemoet komt aan de eis van een zo objectief mogelijke vaststelling van het noodzakelijke levensonderhoud. Dit noodzakelijke levensonderhoud dient immers gebaseerd te zijn op de werkelijke verbruiksgewoonten, die zich in de tijd wijzigen.

Slotopmerkingen.

Er is in dit artikel niet nader ingegaan op de verrekening van neveninkomsten. Onze berekeningen hebben betrekking op de basisbedragen wat betreft de uitkeringen voor gezinnen zonder andere inkomsten. De wijze van verrekening van eventuele neveninkomsten wordt aan de steunverlenende instantie overgelaten. Op het stellen van een maximum aan het uit te keren bedrag en de wijze van berekening van dit maximum is evenmin ingegaan. Dit is een beleidskwestie, welke onder de competentie valt van het ondersteuningsorgaan. De door ons berekende bedragen vormen echter het noodzakelijk minimum.

Enkele uitgavencategorieën, bijv. de uitgaven voor ontspanning, maatschappelijke uitgaven enz., zijn door ons bij de berekening buiten beschouwing gelaten, hetgeen niet betekent, dat de ondersteuning ontvangende hiervoor niet in aanmerking komt. Dit bezwaar kan worden opgelost door een bepaald bedrag hiervoor beschikbaar te stellen. Het is nuttig er nogmaals expliciet op te wijzen, dat de door ons berekende normen regelmatig herziening behoeven, nl. ten eerste bij zich wijzigende prijzen en ten tweede bij veranderingen in het inkomenspeil van geoefende en ongeschoolde arbeiders. Dit impliceert, dat de in dit artikel gegeven berekeningen aan nieuw verschijnende budgetstatistieken moeten worden aangepast.

Ned. Econ. Instituut.

Drs W. C. KROFT.

Economische vraagstukken in de Verenigde Naties

Men schrijft ons:

Evenals in voorgaande jaren heeft de laatste Jaarvergadering van de Verenigde Naties in de herfst van 1954 zich wederom bezig gehouden met economische vraagstukken. Zoals bekend, vindt behandeling daarvan plaats in de zgn. Tweede Commissie, waarvan de besluiten uiteindelijk ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Plenaire Zitting.

Ook tijdens de laatste Jaarvergadering hadden de economische vraagstukken, die door de Tweede Commissie werden behandeld, betrekking op de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden. Indien men de vele resoluties nagaat, die uiteindelijk werden aangenomen, dan kan men een verdeling maken in twee categorieën. Eén groep van resoluties heeft betrekking op de versterking van het eigen vermogen der betrokkenen voor de ontwikkeling van hun gebieden. Een andere groep houdt verband met het beschikbaar stellen van additionele middelen aan de minder-ontwikkelde gebieden.

Tot de eerste categorie behoren resoluties over de landhervorming, de stabilisatie van de prijzen van voedselgewassen en de afschaffing van handelsbelemmeringen.

De resolutie over de landhervorming heeft tweeërlei doel: in de eerste plaats beoogt zij voor pachters de mo-

gelijke te openen land in eigendom te verkrijgen, in de tweede plaats wil zij de ontginning van nieuw land bevorderen. Indien beide doelstellingen worden bereikt, wordt de agrarische productie in het betrokken land vanzelf vergroot.

Wat de stabilisatie van de prijzen van voedselgewassen betreft, het is de Costaricaanse delegatie geweest, die, in samenwerking met een paar andere minder-ontwikkelde gebieden, waaronder Indonesië, een resolutie heeft ingediend, die de aanbeveling inhoudt, de gedachte van het instellen van buffervoorraden in nadere studie te doen nemen. De aanneming van deze resolutie is in zoverre baanbrekend geweest, omdat met name verschillende hoger-ontwikkelde landen, waaronder de Verenigde Staten, zich — tot dusverre althans — hebben verzet tegen de gedachte van de instelling van buffervoorraden als een middel tot stabilisatie van prijzen. Ofschoon men de stabilisatiegedachte als zodanig nog niet heeft aanvaard, kan de aanbeveling tot verdere studie toch niet zonder betekenis worden geacht. De stabilisatie van de prijzen van voedselgewassen zal leiden tot groter stabiliteit van het inkomen; hierdoor zal het vermogen van het betrokken land de economische ontwikkeling te financieren worden versterkt.

De afschaffing van handelsbelemmeringen zal leiden tot vergroting van de handel, waardoor het inkomen aan buitenlandse betaalmiddelen van het betrokken gebied zal worden verruimd. Nu is dit geen eenvoudig vraagstuk, vooral niet omdat hierbij ook politieke overwegingen een rol spelen. Indien nl. de Russen en Amerikanen het hebben over de afschaffing van handelsbelemmeringen, dan hebben zij het in wezen niet over hetzelfde. De Russen wensen met deze afschaffing, dat de vigerende verbodsbepalingen met betrekking tot de export van goederen naar hun gebied, worden afgeschaft. De Amerikanen daarentegen zijn niet geïnteresseerd voor deze afschaffing zolang de koude oorlog nog voortduurt; met afschaffing van de handelsbelemmeringen bedoelen zij meer de normale belemmeringen in de vorm van invoerrechten enz. Het is begrijpelijk, dat volledige overeenstemming op dit punt moeilijk valt te bereiken. Uiteindelijk heeft men een resolutie aangenomen, die in wezen neerkomt op het doen van een aanbeveling al het praktisch mogelijke te verrichten ten einde te komen tot de afschaffing der handelsbelemmeringen. Voor vele minder-ontwikkelde gebieden ligt het vraagstuk bovendien in zoverre anders, dat zij, ten gevolge van de achteruitgang in hun deviezenpositie, gedwongen waren tot het invoeren van importbeperkingen, welke zij bepaaldelijk niet kunnen opheffen zolang enige stabilisatie van hun deviezeninkomen niet mogelijk is.

De maatregelen, die strekken tot het beschikbaar stellen van additionele middelen voor de verdere ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden, hebben tweërlei karakter. Zij zijn eensdeels technisch van aard en anderdeels financieel. De technische hulp is vervat in de zgn. Technische Bijstand (Technical Assistance), welke sinds jaren door de Verenigde Naties aan vele minder-ontwikkelde gebieden ter beschikking wordt gesteld. Terzake werd tijdens de jongste Vergadering van de Verenigde Naties een resolutie aangenomen, die een nieuw element bevat. In voorgaande jaren heeft men zich beperkt tot de aanbeveling de verschuldigde contributies op tijd te betalen en deze zo mogelijk te verhogen. Ook deze aanbevelingen werden dit jaar gemaakt, doch daarnaast is een grondige wijziging gekomen in de wijze, waarop voortaan de middelen van de Organisatie van de Technische Bijstand beschikbaar zullen worden gesteld aan de deelnemende landen. In het verleden kregen de organisaties, die het werk van de Technische Bijstand verrichten, een vast percentage toebedeeld van de beschikbare middelen. Zo kreeg de W.H.O. (World Health Organization) een bepaald percentage toegewezen uit de binnengekomen contributies. Men heeft terecht ingezien, dat deze methode in wezen niet soepel is en ook weinig rekening houdt met de werkelijkheid. Het is immers denkbaar, dat in een bepaald land de gezondheidstoestand minder zorg vereist dan bijv. de ontwikkeling van de een of andere

industrietak. De vaste percentages evenwel maken het onmogelijk, dat een groter deel van de middelen aan de betrokken industrietak wordt toegewezen. Op basis van de jongste resolutie zal dit in het vervolg wel mogelijk zijn. De betrokken regeringen nl. mogen voortaan zelf suggesties doen voor de allocatie van de aan haar ter beschikking te stellen middelen. Uiteraard zal overleg moeten worden gepleegd met het bestuur van de Technical Assistance en het ligt in de bedoeling, dat de betrokken regeringen met een zgn. „overall planning” te voorschijn komen. Deze laatste vereiste is van grote betekenis, omdat, in tegenstelling tot het verleden, voortaan technische hulp zal plaatsvinden in sectoren, die volgens de ontwikkelingsprioriteiten van het betrokken land worden bepaald. Zij heeft bovendien deze opvoedende waarde, dat de ontvangende landen genoodzaakt zijn zich rekenschap te geven van de aard, richting en omvang van de economische ontwikkeling, welke zij beogen.

De tweede categorie van resoluties, die betrekking heeft op het beschikbaar stellen van additionele middelen, draagt, zoals gezegd, een financieel karakter. Deze resoluties zijn weer onder te verdelen in twee groepen, t.w. indirecte additionele hulp en directe. De indirecte additionele hulp is vervat in een resolutie, die betrekking heeft op het voorkomen van dubbele belasting. Deze gelegenheid heeft sinds jaren op de agenda gestaan van de Verenigde Naties. In wezen komt zij neer op het bevorderen van investeringen in de minder-ontwikkelde gebieden. Deze gebieden voelen het bestaan van dubbele belastingen in verschillende landen als een belemmering aan voor bedoelde investeringen. Over het algemeen gesproken, moeten investeerders in het land, waarin zij kapitaal hebben gestoken, belasting betalen over de aldaar verkregen winsten. Er zijn evenwel moederlanden, die over hetzelfde inkomen nog eens belasting heffen. Het vraagstuk is moeilijk, omdat het in wezen het probleem van de soevereiniteit raakt. Evenals het minder-ontwikkelde gebied vrij is op diens territorium belasting te heffen, zo wil het hoger-ontwikkelde gebied diezelfde vrijheid blijven bezitten. Zou men afstand doen van het recht tot belastingheffing op de verdiensten van het geïmporteerde kapitaal, dan wordt zulks door verschillende landen als een inbreuk beschouwd op hun soevereiniteit. Met dat al wordt de behoefte gevoeld terzake een regeling te treffen en in de betreffende resolutie van verleden jaar wordt daartoe alsnog een aanbeveling gedaan.

De maatregelen, die op directe wijze additionele middelen beschikbaar willen stellen aan de minder-ontwikkelde gebieden, zijn drieërlei. In de eerste plaats is een resolutie aangenomen betreffende de bevordering van „the international flow of private capital for the economic development of under-developed countries”. In gedetailleerder vorm dan in voorgaande jaren het geval is geweest, beveelt deze resolutie de kapitaalimporterende

(Ingezonden mededeling)

met papler geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom
koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

N N K F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

en kapitaalexporterende landen aan, al datgene te doen hetwelk nodig is voor een grotere stroom van kapitaal van het ene land naar het andere. De kapitaalimporterende landen wordt aanbevolen hun binnenlandse politiek, wetgeving en bestuurspraktijken zoveel mogelijk aan te passen aan een gunstig investeringsklimaat. Dit houdt o.a. in, dat te zware belastingen dienen te worden vermeden en verder dat geëigende voorzieningen dienen worden getroffen voor de repatriëring van het kapitaal, alsmede voor de transfer van de winsten. De kapitaal-exporterende landen wordt o.a. in overweging gegeven adspirant-investeerders van de betekenis te doordringen binnenlands kapitaal, d.w.z. kapitaal in de betrokken minder-ontwikkelde gebieden, mede op te nemen in de aldaar op te richten bedrijven. Tot de Secretaris-Generaal wordt het verzoek gericht jaarlijks een rapport op te stellen over het feitelijke beloop van de investeringen in minder-ontwikkelde gebieden en haar bijdrage tot de ontwikkeling van de internationale economie. Ook heeft de Secretaris-Generaal te rapporteren over maatregelen in diverse landen genomen met betrekking tot deze investeringen in minder-ontwikkelde gebieden.

De Financiële Bijstand, welke verder wordt beoogd door de Verenigde Naties, is terug te vinden in twee resoluties betrekking hebbende op primo de oprichting van een Special United Nations Fund for Economic Development (Sunfed) en secundo de oprichting van een International Finance Corporation (I.F.C.). Sunfed beoogt het beschikbaar stellen van internationaal kapitaal, samen te brengen door regeringen en particulieren, voor de financiering van zgn. „non-self-liquidating projects” en wel hetzij in de vorm van schenkingen of tegen bijzonder lage rente. Het gaat om bijv. het aanleggen van bruggen, irrigatiewerken e.d. Het verschil met de International Bank is, dat Sunfed geen regeringsgarantie vereist voor de te verstrekken gelden. I.F.C. wil particulier kapitaal als het ware tot zich trekken en dit kapitaal via haar organisatie weer ter beschikking stellen aan de minder-ontwikkelde gebieden en wel voor meer commerciële doeleinden. I.F.C. wordt gedacht als een organisatie onder supervisie van de International Bank.

Grote aandacht en veel tijd hebben de onderwerpen betreffende Sunfed en I.F.C. gehad. De achtergrond van de discussies is, dat de hoger-ontwikkelde gebieden, de Verenigde Staten en Engeland in het bijzonder, zich altijd hevig hebben verzet tegen de gedachte van de oprichting van beide instellingen. De andere Westeuropese landen hebben lange tijd in het voetspoor gelopen van de Amerikanen en Engelsen. De gedachte een internationaal fonds en een financiële corporatie op te richten voor het beschikbaar stellen van additionele middelen aan minder-ontwikkelde gebieden, bestaat eigenlijk reeds sinds 1951. Destijds vergaderden de Verenigde Naties te Parijs. Van jaar op jaar werd de strijd om de oprichting van beide lichamen aan weerszijden met grote hardnekkigheid voortgezet. Het bezwaar van de Amerikanen is in wezen tweërlei. In de eerste plaats beseffen zij zeer goed, dat zij uiteindelijk het leeuwendeel van het kapitaal moeten verstrekken. En wanneer dit toch het geval zal moeten zijn, zijn zij meer geporteerd voor bijstand, niet via een internationale organisatie, doch langs bilaterale weg, omdat men hierbij immers tal van voorwaarden naar voren kan brengen, die vaak van politieke of militaire aard zijn. De Engelsen hebben aan de andere kant hun Colombo-plan. De andere Westeuropese landen volgen de beide grote mogelijkheden over het algemeen zeer getrouw.

Het heeft altijd zeer veel moeite gekost zelfs maar de

gedachte over de oprichting van beide organisaties levendig te houden. Elk jaar pogen de hoger-ontwikkelde gebieden deze gedachte in de kiem te smoren door haar als praktisch onverwezenlijkbaar voor te stellen. Het voortgezette en zelfs toenemende verzet van de kant van de minder-ontwikkelde gebieden, die ten slotte meer dan de helft van de mensheid representeren, heeft uiteindelijk kunnen voorkomen, dat de beide onderwerpen onder de tafel werden gewerkt. Van jaar op jaar is men echter niet verder gekomen dan de gedachte verder te doen bestuderen.

Een belangrijke ontwikkeling deed zich voor toen ter Jaarvergadering van 1953 de Amerikanen, bij monde van President Eisenhower, zich bereid verklaarden een bijdrage te leveren aan een internationaal fonds zoals bijv. Sunfed, mits een internationaal gecontroleerde ontwapening zou plaatsvinden. Men juichte de principiële bereidheid uiteraard toe, doch een taaie strijd vond plaats over de door de Amerikanen gestelde conditie met betrekking tot de ontwapening. Uiteindelijk kwam in 1953 een resolutie tot stand, die in zoverre een compromis inhield, dat, hoewel men de Amerikanen niet kon binden aan een adhaesie tot het oprichten van Sunfed zonder dat ontwapening heeft plaats gehad, zij zich toch niet meer verzetten tegen de gedachte, dat een dergelijke oprichting ook mogelijk zou zijn zonder ontwapening. De Jaarvergadering in de herfst van 1954 heeft de gedachte tot oprichting van Sunfed iets verder gebracht. Er waren in 1953 reeds tekenen, dat in de houding der Westeuropese landen enige aarzeling was gekomen. De economische achtergrond daarvan is, dat de Westeuropese landen afzetgebieden nodig hebben voor de handhaving van hun productie en werkgelegenheid. Zoals bekend, zijn de Amerikanen minder afhankelijk van exportmarkten dan West-Europa. Met name bleek in 1953 Nederland bereid te zijn met de minder-ontwikkelde gebieden samen te werken. Met grote beslistheid heeft de Nederlandse delegatie tijdens de jongste zitting, eerst bij monde van de Minister van Buitenlandse Zaken tijdens de openingszitting van de Verenigde Naties, later in de Tweede Commissie, gepleit voor zelfs de onmiddellijke oprichting van het ontwikkelingsfonds. De minder-ontwikkelde gebieden hebben uiteraard deze medewerking niet afgeslagen en uiteindelijk is het verzet van de Amerikanen en Engelsen in zoverre gebroken, dat zij thans accoord gaan met het idee door een ad hoc commissie van deskundigen een rapport te doen samenstellen „giving a full and precise picture of the form or forms, functions and responsibilities which such a special United Nations fund for economic development might have”.

De oorspronkelijke bedoeling van de minder-ontwikkelde gebieden was, dat statuten moesten worden ontworpen voor Sunfed, doch de gedachte aan statuten vonden de Amerikanen en Engelsen dermate bindend, dat men uiteindelijk is gekomen tot de formulering als hierboven vermeld. De ad hoc commissie van experts zal binnenkort te New York vergaderen. Haar voorzitter is de President van de Economic and Social Council in 1953, de Belg Raymond Scheyven, die reeds in 1953 werd aangewezen om diverse regeringen te sonderen over haar houding ten opzichte van Sunfed. In de ad hoc commissie is ook een Nederlandse deskundige, n.l. Prof. Dr J. Tinbergen, benoemd.

De oprichting van een International Finance Corporation is plotseling een belangrijke stap nader gekomen door een verklaring van de Amerikaanse Regering dd. 11 November 1954, waarin zij mededeelde bereid te zijn

te contribuëren aan de I.F.C. Hiermede heeft Amerika een jarenlang ingenomen standpunt tegen deze corporatie prijs gegeven. In de betreffende resolutie wordt de International Bank thans uitgenodigd statuten te ontwerpen voor de I.F.C.

Zo heeft de behandeling van economische vraagstukken door de Verenigde Naties verleden jaar op enkele gebieden meer vooruitgang geboekt dan in voorgaande jaren. Meer en meer begint het besef door te dringen, dat het probleem van de ontwikkeling van de minder-ontwikkelde gebieden er één is van grote draagwijdte. Het kan alleen tot vreugde strekken, dat de belangstelling voor dit vraagstuk minder platonisch is geworden, doch dat men, zij het nog aarze-

lend, meer bereid is tot daadwerkelijke actie over te gaan. Men begint in internationale kringen te spreken van een „revolution of rising expectations” in de minder-ontwikkelde gebieden. Daarmede wordt bedoeld, dat de volkeren in genoemde gebieden zich in toenemende mate bewust worden van de lagere levensstandaard, waarin zij verkeren. Het is begrijpelijk, dat de veelvuldige aanraking met de volkeren buiten hun gebieden in hen het verlangen wekt naar grotere welvaart. Daarbij doen zich spanningen voor, waarvan het wenselijk is, dat zij niet leiden tot explosies of gevaarlijke toestanden. Hieraan kan de organisatie van de Verenigde Naties in belangrijke mate medewerken.

Maatregelen tegen speculatie in de Verenigde Staten

Bedrijvigheid en conjunctuur hangen in eerste instantie af van de investeringen. Het bedrijfsleven investeert geregeld vrijkomende gelden, doch daarnaast moeten gelden van buiten aangetrokken worden om de zaak drijvende te houden of uitbreiding mogelijk te maken. Er is dus een nauw verband tussen belegging en conjunctuur. De motor der belegging is de winst en in mindere mate de interest; en het winstkapitaal wordt voor een belangrijk deel door de beurs opgebracht. Het is dus duidelijk dat de bewegingen van de beurs van het grootste belang zijn voor de beoordeling van de conjunctuur.

Nu heeft het begin van het jaar in dit opzicht een verassing gebracht. In de Verenigde Staten heeft men de marges bij de credietverlening op effecten verlaagd en, omdat veel aan de handel gegeven geld voor speculatie gebruikt kan worden, tegelijk het handelscrediet wat schaarser en duurder gemaakt. Men voorzagt een gevaarlijke ontwikkeling der dingen op de beurs en heeft hieraan een einde willen maken. Wat moeten wij hier nu van denken?

In het leven, zowel als op de economische markten, kan men in de regel een fout alleen maar goed maken, door een nieuwe fout te maken. Daar is nu eenmaal niets aan te doen en men moet alleen overwegen, of de kwade gevolgen van de nieuwe fout opwegen tegen de voordelen, die zij brengt. Om te beoordelen, in welke mate dit thans het geval kan zijn, moeten wij ons even bezig houden met het effect van overspeculatie op de beurs.

De kapitaalmarkt is in evenwicht, wanneer vraag en aanbod van kapitaal elkaar niet teveel ontlopen. Dit zal nu in het algemeen het geval zijn, wanneer het rendement der aandelen zodanig is, dat bij die stand van zaken vraag en aanbod ongeveer gelijk aan elkaar zijn. De redelijke vraag naar geld van het bedrijfsleven kan dan bevredigd worden en het rendement is voor de belegger voldoende om hiertoe over te gaan. Natuurlijk zijn er andere geldbronnen dan de beurs, maar daarover zwijg ik nu.

De koersen hangen in hoofdzaak af van de winstverwachtingen ten aanzien van de naaste toekomst, hoewel ook andere factoren invloed kunnen uitoefenen, zoals in de afgelopen periode de stroom van kapitaal uit Amerika, die hier inflierend op de effectenkoersen werkte. Wanneer nu de winstverwachtingen stijgend zijn, dan gaat men veel meer geld voor aandelen geven. Wanneer men dan na enige tijd een stuk verkoopt, dan maakt men vaak een aanzienlijke koerswinst en dan is men minder geneigd, op het werkelijk rendement der aandelen te letten. Zo kon men in de afgelopen tijd op deze wijze gemakkelijk 10 of 12 pCt voor zijn geld maken en menigeen had dan

weinig interesse voor de werkelijke winstvooruitzichten, omdat de koerswinst hoofdzaak werd.

Het is duidelijk, dat hieruit een kompasvervalsing voor de kapitaalmarkt kan ontstaan en dat, indien de koersen zo hoog komen, dat geen behoorlijk rendement meer gemaakt wordt en dit steeds erger wordt, dit vroeg of laat aan het licht moet komen en dan ernstige gevolgen kan hebben. Op het ogenblik schat men het werkelijk rendement op aandelen in Nederland op 5 pCt en er zijn landen, waar het geringer is, o.a. de Verenigde Staten. Nu is 5 pCt niet veel, doch bij een interest van iets meer dan 3 pCt laat dit bedrag nog 2 pCt over voor vergoeding van zorg, risico en in het beleggen verbruikte energie en tijd, die men niet moet onderschatten. De toestand is dus hier nog niet alarmerend, in Amerika echter iets minder gunstig.

Bovendien heeft overspeculatie enige nevengevolgen, die niet fraai zijn. Wanneer men in korte tijd 12 pCt voor zijn geld kan maken, zal menigeen minachtend neerzien op andere beleggingen. In 1929 bijv., toen men in Amerika om te speculeren 24 pCt voor call-geld gaf, was geld voor hypotheek niet wel te krijgen, waardoor het bouwbedrijf, een belangrijke factor in de conjunctuur, ernstig getroffen werd.

Het ideaal is een stabiele beleggingsstroom, waarbij bij benadering evenwicht tussen vraag en aanbod van kapitaal is, hetgeen normale winsten betekent. In de tijd na een depressie moet de winst zich van een laag peil omhoog werken, doch, indien de gemiddelde winst haar normale hoogte heeft bereikt, is het wenselijk, dat zij normaal blijft, hetgeen niet impliceert, dat zij in het geheel niet mag veranderen. Laten wij aannemen, dat thans een dergelijk punt is bereikt; dat zou heel goed het geval kunnen zijn, want, hoewel de dividenden nog veelal stijgen, is dit met de winsten reeds niet meer zo algemeen het geval. Hier te lande hebben loonsverhogingen, die van conjunctureel standpunt verdedigbaar waren, daar het hunne toe bijgedragen.

In zulk een tijd is het niet wenselijk, dat met hevige toekomstige winststijgingen rekening wordt gehouden. De stijgende neiging tot anticipatie van hogere winst, die de hausse ontketent, moet dan ophouden en het is dan dus te verdedigen, dat tegen te felle speculatie maatregelen worden genomen. Op zich zelf hebben deze een ongunstig effect, want zij doen de koersen dalen en werken niet goed op het aanbod van kapitaal. Maar, voor zover zij de hierboven bedoelde winstanticipaties wat normaler maken, kunnen zij goed werk doen. Natuurlijk moet men zich afvragen, of niet tegelijkertijd andere „ongunstige” factoren in het spel zijn; zou er een grote bank springen

of een oorlog, waarvan de gevolgen voor de ondernemingen niet ineens te voorzien zijn, uitbreken, dan treedt hier natuurlijk een cumulatie van gevolgen op. Een oorlog betekent na enige tijd hoogconjunctuur, doch bij het uitbreken van een oorlog is er veel onzekerheid omtrent het lot van maatschappijen. Is de gemiddelde winstvoet der ondernemingen, en vooral die der „leaders”, reeds aan het wankelen, of aarzelen de grondstoffenmarkten, dan kan zulk een maatregel de laatste druppel zijn, die de emmer doet overlopen.

Hoe staat het nu met de maatregelen, die men in de Verenigde Staten heeft genomen? Door de verlaging der marges moest een groot aantal der speculanten zijn posities afwikkelen, waardoor een druk op de markt ontstond. Men wijst er gaarne op, dat de aandelen nu in handen komen van financieel krachtiger personen en dat de markt dus steviger wordt. Het is echter niet van tevoren vaststaand, dat er genoeg kapitaal is, om die verkochte fondsen op te nemen. Bovendien vreest men in zulke omstandigheden, dat er nog meer tegen de beurs gerichte maatregelen zullen komen en niemand koopt gaarne bij dalende winstvooruitzichten. De speculanten vormen een groot deel van de markt; vele beleggers wijzigen voortdurend de inhoud van hun portefeuilles om meer te verdienen of verliezen te ontgaan en de belegger, die honden-trouw demonstreert aan de maatschappijen, waarin hij belegt, dreigt een zeldzaamheid te worden. Een speculantenstaking, en die forceert men op deze wijze, moet dus in haar gevolgen niet onderschat worden: zij kan in een beleggersstaking, een crisis dus, uitmonden. Hier staat tegenover, dat er een soort serum-werking van de maatregel uitgaat; wanneer later een crisis mocht uitbreken, kan het zijn, dat een aantal personen door deze maatregelen geïmmuniseerd is.

Het breken van speculatiewinsten heeft ook invloed op de consumptie: vele auto's worden gekocht met op de beurs verdiend geld. En wanneer men, zoals in Amerika, ook het geld voor de handel duurder en schaarser gaat maken, kunnen andere complicaties optreden. Hogere rente betekent minder winst en werkt ook direct ongunstig op de koers der aandelen en ten slotte is hier een deflationaire beweging aan het werk, die voor de conjunctuur gevaarlijk kan zijn.

Men ziet: er wordt getracht, een oude fout met een nieuwe te herstellen en de gevolgen zijn nog niet te overzien. Het spreken over oorlog in het Verre Oosten drijft

op het ogenblik, dat ik dit schrijf, de koersen der „war babies” weer omhoog en daarom is het gevolg van de maatregelen tegen de speculatie quantitatief niet wel te beoordelen. Intussen bedenke men, dat er méér zwakke plekken op de markt zijn, een vraag, waaraan ik thans voorbij moet gaan. Of men in zulk een tijd de kermistent, waarin men vroeger zijn destructieve neigingen placht af te reageren, moet openen is iets, dat men ernstig overdenken moet, voordat men verdere maatregelen van deze aard neemt.

Nogmaals: als de conjunctuur volgroeid is — en dat is zij thans wel, getuige het geringe werkloosheidscijfer, ook al is dit niet het enige criterium, dat men moet raadplegen — dan is een zekere mate van stabiliteit in de winstverwachtingen onvermijdelijk. Dit zal ten allen tijde de speculanten van de markt drijven, want die moeten het van de „ups” en „downs” hebben. Maar dit moet geleidelijk geschieden en op een „natuurlijke” wijze. De meest natuurlijke wijze is die, welke via loonsverhogingen tot het gewenste doel leidt, maar ook dit middel moet voorzichtig en met in acht-neming van alle bewegingen der conjunctuur worden gehanteerd. Natuurlijk moet alleen de *gemiddelde* winst zo worden geformeerd, zodat de winsten van zeer goede zaken ver boven dit gemiddelde uitsteken en die van minder goede onder het gemiddelde kunnen blijven. Door een nivelleren in dezen bederft men het beleggingskompas met grote schade voor de gehele maatschappij. Uit de aard der zaak zal zulk een boetsering van de gemiddelde winst internationaal moeten geschieden.

En geleidelijk: de speculanten verwijderen zich dan ook langzamerhand van de markt en de kapitaalmarkt zal dan weer wat moeilijker worden. Maar dat is goed, want de stromen van het geld komen dan in normaler banen. Om dit te bereiken is niet alleen nodig, dat de winst wordt genormaliseerd (nogmaals een normale winst is *niet* een geheel stabiele, doch een, die bij benadering markt-evenwicht schept), maar ook, dat eenieder dit begrijpt en weet, dat het weglopen der speculanten en het voorzichtig worden van beleggers door deze toestand *op zichzelf* geen reden tot ongerustheid over de conjunctuur is. Anders is het natuurlijk, wanneer de kopers van aandelen weglopen, omdat zij dalende winsten verwachten; dat is ten allen tijde het einde van een goede conjunctuur.

Leiden.

Dr W. L. VALK.

Naar goedkopere kernenergie

Bij het ter perse gaan van het artikel, waarin werd uiteengezet welke tendenties te onderkennen zijn bij de vorming van een grondstoffenmarkt voor de kernenergie¹⁾, werd de veronderstelling reeds bewaard, die in de laatste alinea was uitgesproken, nl. dat Rusland zeker spoedig met een daad zou komen in dezelfde trant als het Amerikaans-Engelse aanbod om aan derden inlichtingen te verschaffen en splijtbaar materiaal te leveren ten dienste van de vredelievende ontwikkeling van de kernenergie. Immers, de Sowjet-Unie heeft inmiddels bekendgemaakt dat zij aan haar satellietstaten op soortgelijke wijze bijstand zal verlenen bij het ontwikkelen van de kernenergie als basis voor de energievoorziening. Weliswaar dreigt nu een minder prettige situatie, nl. dat ook bij de vredelievende ontwikkeling van de kern-

energie de wereld in twee blokken zal zijn verdeeld, maar het is te hopen, dat de komende conferentie in Genève een verbetering van deze toestand tot resultaat zal hebben. Hoe het zij, in ieder geval is het aantal landen dat zich actief bezighoudt met de ontwikkeling van de kernenergie, de laatste tijd aanmerkelijk uitgebreid, hetgeen de prijsontwikkeling zeker ten goede zal komen.

We willen thans trachten een indruk te krijgen van de toekomstige situatie met betrekking tot de energieprijzen. Wij zijn nog veelal geneigd ons in de eerste plaats af te vragen of een nieuwe energiebron op korte termijn met economisch voordeel een oude kan vervangen. Het is echter van even groot belang verder in de toekomst te zien teneinde te kunnen beoordelen in hoeverre de ontwikkeling van een nieuwe energiebron dient te worden gestimuleerd. Dat men zelfs op vrij korte termijn niet altijd

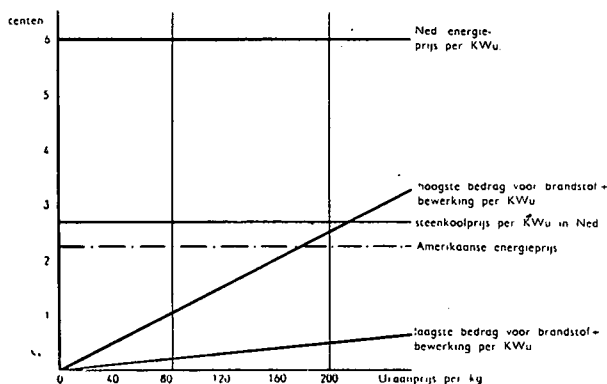
¹⁾ Zie E.-S.B. van 19 Januari 1955.

voldoende rekening houdt met de mogelijkheden, welke liggen in een nieuwe vorm van bedrijvigheid moge blijken uit een recente uitspraak van L. Hafstad, die een leidende positie inneemt bij het Amerikaanse atoomonderzoek. Hij meende dat nu reeds de industrie in de Verenigde Staten onvoldoende was voorbereid op de mogelijkheid om de kernenergie vóór een deel de rol van de steenkool te doen overnemen. Weliswaar maakte het absolute staatsmonopolie ten aanzien van vrijwel iedere activiteit op dit terrein het voor de private industrie vrijwel ondoenlijk een gezonde belangstelling aan de dag te leggen, doch Hafstad meende dat de betrokkenen hadden kunnen voorzien dat de veranderingen in de „Atomic Energy Act” aan deze ongezonde situatie een einde zouden maken.

Hoe kunnen wij nu komen tot een verantwoorde schatting van de situatie in de toekomst? De schattingen met betrekking tot de kosten van kernenergie lopen nogal uiteen; er is echter een sterke tendentie om de oudere globale berekeningen als pessimistisch te beschouwen. Uit de ons ten dienste staande gegevens kunnen wij echter in het algemeen zeggen, dat:

- de post brandstof inclusief bewerking daarvan zal liggen tussen 0,5 en 2,5 cent bij een uraanprijs van f 200 per kg;
- dat deze grenzen evenredig met de uraanprijs zullen dalen en stijgen;
- dat de investering voor een kernenergiecentrale vooral in het begin hoger zal zijn dan voor een overeenkomstige steenkoolcentrale.

Het onder a. en b. gestelde is weergegeven in de grafiek, waar op de abcis de prijs voor uraanmetaal is aangegeven. Het gebied tussen de beide hellende lijnen geeft de post voor brandstof weer; de horizontale lijn bij 6 cent is getrokken om een indruk te geven van de huidige energieprijs per kilowatt-uur in Nederland. Het is dus eenvoudig om uit de grafiek af te lezen tot welk bedrag de investering, berekend per kilowatt-uur, mag gaan zonder dat de totale prijs die van electriciteit uit steenkolen overschrijdt. De onderbroken lijn geeft de energieprijs voor de Verenigde Staten; deze wordt opgegeven als zijnde 6 mills per kilowatt-uur, ofwel 2½ cent. We zien dat er in de Verenigde Staten heel wat minder speling is voor de investering dan in Nederland; hieruit zal een zeer sterke neiging voortvloeien te streven naar verlaging van de kostprijs voor kernenergie in dat land, wanneer de steenkolenvoorziening in gevaar dreigt te komen. De verticale lijn bij f 200 geeft ongeveer de huidige situatie weer met betrekking tot de prijs van uranium per kg. We zien, dat zelfs bij de meest onvoordelige brandstofprijzen kernenergie lonend zal zijn wanneer men een kernenergiecentrale kan

bouwen tegen dezelfde kostprijs als een klassieke centrale met steenkool als brandstof.

Wat betreft de toekomstige ontwikkeling van de vraagzijde hebben we enig houvast aan een uitspraak van J. C. Johnson, directeur van de „Raw Materials Division” van de Amerikaanse Atoomenergie-commissie. Deze meent dat het mogelijk is om in 1975 jaarlijks 14.000 ton uraan te produceren, wanneer men de productie over de gehele wereld tezamen neemt. Dit uraan zou \$ 10 per lb. moeten kosten. De situatie in 1975 zou dus in onze grafiek worden weergegeven door een verticale lijn bij ongeveer f 85. Er is reden om aan te nemen dat de lijn, die het maximum voor de post brandstof aangeeft, als gevolg van de technische ontwikkeling, niet meer zo hoog zal behoeven te worden getekend als in deze figuur gedaan is. De marge voor de investering zal dan dus zo groot geworden zijn, dat zelfs een centrale, die een betrekkelijk laag aantal uren per jaar werkt, met voordeel door kernenergie zal kunnen worden gedreven ²⁾.

Uiteraard zal ook op de post voor de investering kunnen worden bezuinigd als gevolg van een intensief ontwikkelingswerk. Hierover kan echter geen schatting gemaakt worden op dezelfde wijze als is gedaan bij de berekening van de grenzen, waartussen de post brandstof zich zal bewegen. Immers, bij deze berekening zijn wij uitgegaan van algemene gegevens die de wijze van energiewinning uit de atoomkern betreffen ³⁾. Men zou op soortgelijke wijze de kosten voor de bouw van een centrale kunnen ontleden in de kosten voor de reactor en die voor het gedeelte, dat bij beide types centrale hetzelfde is. Dit is echter niet meer mogelijk sinds de technische ontwikkeling de bouw van centrales mogelijk heeft gemaakt waarbij deze onderdelen niet meer te scheiden zijn. Deze nieuwe constructiewijze die is voorgesteld door de Amerikaanse onderzoeker W. H. Zinn, maakt een veel goedkopere bouw mogelijk. Wat betreft deze post zullen we dus afhankelijk zijn van gedetailleerde berekeningen die betrekking hebben op voorgenomen projecten.

Nu heeft onlangs de Zweedse deskundige Dr Liljeblad een en ander medegedeeld over de plannen tot productie van goedkope kernenergie in zijn land. Hij noemde een energieprijs van ruim 3 öre per kilowatt-uur. Dit is volgens huidige begrippen een ongewoon lage prijs. De heer Liljeblad deelde ons desgevraagd een en ander over zijn berekeningen mede. Voor investering is een bedrag gecalculerd van 720 Zweedse kronen per kilowatt netto-capaciteit. Dit is in Nederlandse munt uitgedrukt ongeveer f 540. Men zou zich dan een hoge uraanprijs kunnen permitteren, iets wat er op zou wijzen dat men rekening houdt met de mogelijkheid deze reactor te funderen met uraan uit de Zweedse mijnen.

Wanneer dit Zweedse project inderdaad kan worden gerealiseerd tegen de kosten, zoals die door Dr Liljeblad zijn berekend, dan betekent dit zelfs voor landen die beschikken over waterkracht, dat zij over vijf, tien jaar, wanneer de goedkoop te exploiteren watervallen uitgeput zijn, hun capaciteit zonder belangrijk economisch nadeel kunnen uitbreiden met behulp van centrales die splijtbaar stof als brandstof gebruiken. Om een indruk te krijgen van de kosten van waterkracht zij vermeld, dat men in Noorwegen voor de centrales in het gebied rond Oslo, met name de centrales Hol 1, 2 en 3, een energieprijs van minder dan een cent per kilowatt-uur heeft berekend. Dit is zelfs voor Noorwegen laag, en normaliter rekent men bij een hoog aantal bedrijfsuren per jaar met een

²⁾ Zie voor de invloed van het aantal uren op de prijs: „E.-S.B.” van 28 Juli 1954.
³⁾ Zie: Bram de Boer: „Enige kostprijaspecten van de kernenergie” in „De Economist” van December 1954.

energieprijs van ongeveer anderhalve cent per kilowattuur. Wanneer de Zweedse centrale, die een capaciteit van 110.000 kilowatt elektrische energie zal hebben, inderdaad tegende dusdanig lage kosten kan worden gebouwd als medegeedeeld werd door Dr Liljeblad, dan wijst dit in de richting van een zeer efficiënte constructie van de reactor. De heer Liljeblad bevestigde dit.

Al met al ziet het er uit, dat een goedkope vorm van elektrische energie door de ontwikkeling van de kernenergie in het vooruitzicht wordt gesteld. De lagere investeringen, de lage toekomstige prijs voor kernenergie, beide wijzen in die richting. Wel is het uiteraard van belang te weten of de door Johnson genoemde 14.000 ton inderdaad aan de vraag zullen kunnen voldoen. Zou dit niet het geval zijn, dan is er nog een behoorlijke reserve aan uraan in de aardkorst aanwezig; die een aanvulling, zij het tegen een hogere prijs, mogelijk maakt. Men neemt thans aan dat een erts 0,1 pCt uraan moet bevatten, wil het voor exploitatie in aanmerking komen. Het is echter zeer wel mogelijk dat armere ertsen lonend gewonnen kunnen worden, wanneer zij het uraan als bijproduct leveren naast een andere stof, als bijv. het veelal tezamen met uraan voorkomende vanadium. Ook zal in bergachtige, moeilijk te ontginnen streken het uraan uit arme ertsen kunnen worden gewonnen als „bijproduct” bij een werkverschaffing aan seizoenswerklozen. Voor de arme ertsen in Noorwegen is dit een denkbare situatie. Er is dan ook een plan om de erts uit het gebied van Holandsford in het noorden van Noorwegen te verwerken voor de gecombineerde productie van grafiet, glimmermeel en uranium. Het gehalte aan uraan is vaak lager dan 0,01 pCt.

Het is niet goed na te gaan of en in hoeverre bij de schattingen met betrekking tot de uraniumreserves met deze arme ertsen rekening is gehouden. Over het algemeen neemt men bij dergelijke schattingen de reserves, waaruit te putten valt zonder dat de productieprijs de huidige met bijv. 100 pCt overschrijdt, in de berekeningen op. Op grond van deze veronderstelling zijn schattingen gemaakt, die er op wijzen dat voldoende uraan in de aardkorst aanwezig is om ernstige moeilijkheden bij toenemende schaarste aan steenkool te voorkomen. Wanneer men echter electriciteit uit steenkolen vergelijkt met kernenergie, dan zal men niet voor beide grondstoffen dezelfde maatstaven voor toekomstige lonende productie mogen aanleggen. Immers, de post brandstof maakt bij kernenergie een veel geringer deel van de energieprijzen uit dan bij steenkolen het geval is. Daardoor laat kernbrandstof een veel grotere relatieve prijsvariatie toe dan steenkolen bij eenzelfde onderlinge verhouding van de prijzen voor op de twee verschillende wijzen geproduceerde energie. Met andere

woorden: wanneer op een gegeven moment de prijs van kernenergie gelijk zou zijn aan die van energie, gewonnen uit steenkolen, dan zal een gelijke relatieve prijsvermeerdering voor de grondstoffen resulteren in een lagere prijs voor kernenergie. Dit betekent, dat de noodzaak een hogere prijs voor de grondstof te betalen bij kernenergie veel minder ernstige consequenties voor de uiteindelijke energieprijzen heeft dan bij steenkool het geval is. Het is daarom te verwachten dat vele landen die zelf over minder rijke uraniumertsen beschikken, toch zullen overgaan tot het exploiteren hiervan. Dit geldt des te meer, zolang de handel in splijtbaar materiaal nog wordt belemmerd door de politieke situatie.

Wat betekent een en ander nu voor ons land? In een rapport, dat in 1952 werd gepubliceerd door de Commissie voor de bestudering van het vraagstuk van de toekomstige energievoorziening in Nederland, wordt de kernenergie slechts terloops genoemd. Men beroept zich op de onmogelijkheid definitieve voorspellingen te doen ten aanzien van de mogelijkheid om in Nederland met behulp van de kernenergie de capaciteit uit te breiden. We lezen o.a.: „Sir John Cockroft veronderstelt, dat de eerste 10 jaren zullen worden gebruikt met voorproeven om te komen tot de eerste volledige kernenergiecentrale. In de loop van de tweede 10 jaren van de periode, die in dit rapport wordt overzien, kan een dergelijke centrale dus in bedrijf komen. Van algemene toepassing is dan nog geen sprake”.

Er is in de drie jaar sinds het verschijnen van dit rapport wel een en ander veranderd. We zullen de opening van de eerste energiecentrale op een vroeger tijdstip kunnen meemaken dan door Sir John is voorspeld. Het inmiddels in Groot-Brittannië gepubliceerde tienjarenplan voor de kernenergie, waarop wij t.z.t. nog hopen terug te komen, wijst op een sterk optimisme ten aanzien van de mogelijkheden voor goedkope kernenergiegewinning in een niet te verre toekomst. Wanneer het Britse optimisme en de boven aangehaalde voorspelling met betrekking tot de ontwikkeling van de uraanprijs worden bewaard, dan zal aan het einde van de door het Nederlandse rapport bestreken periode de kernenergiecentrale een ook economisch waardige partner van de steenkool- of waterkrachtcentrale geworden zijn. Het is daarom verheugend dat men thans ook in Nederland tot de bouw van een dergelijke centrale zal overgaan. Het is zeer wel denkbaar dat in genoemde periode een aanvulling van de huidige capaciteit kan worden bereikt door de bouw van kernreactoren. Het behoeft geen nader betoog dat een internationaal contact nodig is om de beste condities te scheppen voor een zo gunstig mogelijke ontwikkeling.

Bussum.

BRAM DE BOER.

De luchtbevrachtingsmarkt in 1954

Het afgelopen jaar was voor de luchtvrachtvaart over het geheel niet onbevredigend. De periodiek geringere bedrijvigheid op de luchtbevrachtingsmarkt was in 1954 korter van duur dan het jaar te voren. In toenemende mate wordt Londen het centrale punt waar vraag en aanbod elkander ontmoeten. Het vrij grote aantal vliegtuigen, waarover de in Engeland gevestigde onafhankelijke luchtvaartmaatschappijen beschikken, verleent aanzienlijke steun aan de markt. Het coördineren van ladingaanbod en beschikbare ruimte wordt hierdoor belangrijk vergemakkelijkt. Eén der factoren toch, die oorzaak is dat de luchtvrachttarieven zich vaak op een zodanig peil

bewegen, dat luchtvervoer te kostbaar is, nl. het éénrichting verkeer, kan door combinatie zoal niet steeds vermeden, dan toch beperkt worden. Het behoeft geen betoog dat gecombineerde uit- en thuislading vervoerders in staat stelt de tarieven aanmerkelijk te verlagen.

Ook in het afgelopen jaar behoorde het rederijbedrijf wederom tot de voornaamste cliënten der onafhankelijke luchtvaartmaatschappijen. Het vervoer van scheepsbemanning, hetzij om afgemonsterde dan wel nieuw aangemonsterde bemanning snel ter plaatse van bestemming te brengen, hetgeen aanzienlijke kostenbesparing met zich brengt, dan wel het transport van onmisbare scheeps-

onderdelen, indien in het buitenland reparaties moeten worden uitgevoerd, vindt in toenemende mate door de lucht plaats. De hogere vervoerskosten worden ruimschoots gecompenseerd door de tijdsbesparing! Zo ooit dan geldt hier: „tijd is geld”. Er is dan ook een onmiskenbare wisselwerking tussen scheepvaartconjunctuur en geneigdheid der reders om gebruik te maken van het vliegtuig bij aan- en afmonstern in het buitenland. Stijgende vrachten doen niet slechts sneller besluiten het duurder luchtvervoer in te schakelen, maar dit laatste beperkt ook het anders onvermijdelijk oponthoud en maakt het mogelijk ten volle van een gunstige stemming op de vrachtenmarkt te profiteren.

De luchtvrachtcoöperaties, beogend combinatie van kleinere hoeveelheden lading voor eenzelfde bestemming, waardoor vrachtverlaging mogelijk, resp. minimumvrachten vermeden worden — in een vorig overzicht ¹⁾ werd op deze ontwikkeling reeds gewezen — verheugen zich in toenemende populariteit en groei. In de verschillende Westeuropese landen zijn dergelijke coöperaties door samenwerking tussen expeditiebedrijven met een behoorlijk ladingpotentiëel opgericht en deze coöperaties werken, waar mogelijk, onderling wederom samen teneinde een zo nuttig mogelijk effect te bereiken. In feite vervullen deze coöperaties eenzelfde functie als de bekende „Sammelladungsdienste” bij spoor- en wegvervoer. Zij bevorderen het vervoer door de lucht van kleinere zendingen, welke normaliter over land of zee zouden worden verzonden. Zij staan overigens, hoe bevredigend de groei ook is, nog slechts aan het begin ener ontwikkeling die beloften voor de toekomst inhoudt.

Troepenvervoer, alsmede het gedurende het voorjaar en de zomermaanden van 1954 omvangrijke toeristenvervoer verschaften in het afgelopen jaar eveneens vrij regelmatig en belangrijk emplooi aan de vloot der onafhankelijke Engelse maatschappijen die gedurende de wintermaanden ook toeristenreizen naar de wintersportcentra organiseerden.

Hoezeer ook het vervoer van goederen door de lucht van jaar tot jaar toeneemt — en het zijn niet alleen de zgn. Charter Companies maar evenzeer de geregelde lijndiensten, die van deze ontwikkeling profiteren — de nog steeds hoge kostprijs oefent een remmende invloed uit. Naarmate speciaal voor goederenvervoer geconstrueerde grote en snelle vliegtuigen in de vaart worden gebracht, zal deze factor aan betekenis verliezen en zal het mogelijk zijn de thans geldende tarieven zodanig te verlagen, dat tal van goederen, welke thans ten gevolge van te hoge vrachten niet voor luchtvervoer in aanmerking komen, in de toekomst eveneens van dit moderne vervoermiddel gebruik maken. Vermelding verdient in dit verband dat in Amerika plannen worden uitgewerkt om ten behoeve der militaire autoriteiten grote en snelle straalvliegtuigen voor goederenvervoer te doen bouwen. Verwacht mag immers worden, dat ook de civiele luchtvaart de oplossing van het kostprijsprobleem in deze richting zal zoeken. Daarnaast moet men hopen dat de vaak weinig tegemoetkomende houding van sommige regeringen, die een aanzienlijk financieel belang bij haar nationale luchtvaartmaatschappijen hebben, en weinig of geen geneigdheid tonen onafhankelijke luchtvaartmaatschappijen ter wille te zijn, plaats zal maken voor een juister opvatting omtrent de nuttige rol welke deze laatste in de ontwikkeling van het luchtverkeer kunnen en maar al te gaarne willen vervullen.

In dit verband verdient de houding der Engelse Rege-

ring, die alle medewerking en ook regelmatig vergunning aan onafhankelijke Engelse maatschappijen verleent om op bepaalde trajecten regelmatige diensten te organiseren, waardering. De samenwerking tussen enkele grote Engelse scheepvaartondernemingen en zgn. Charter Companies daar te lande — ook hierop werd reeds in een vorig overzicht gewezen — is eveneens een ontwikkelingsfase die aandacht verdient en een bewijs temeer voor de groeiende betekenis van het internationale luchtverkeer.

De in de loop van 1954 op de luchtbevrachtingsmarkt in Londen betaalde vrachten varieerden uiteraard al naar gelang van de aard der vluchten en de omvang van de vraag. In Januari 1954 werd voor Dakota's 4/- tot 5/- per mijl, voor Vikings 4/6 tot 5/6 per mijl, voor Bristol Freighters 7/- tot 9/-, voor Yorks 8/- tot 10/- en voor Skymasters 12/- tot 13/- per mijl betaald. In Juni waren deze vrachten successievelijk gestegen tot 5/- à 7/- per mijl voor Dakota's, 6/- tot 7/- voor Vikings, 7/- tot 10/- voor Bristol Freighters, 9/- tot 11/- voor Yorks en 12/- tot 14/- per mijl voor Skymasters. Aan het eind van het jaar bedroegen de vrachten resp. 4/- tot 5/6 per mijl voor Dakota's, 5/- tot 6/6 voor Vikings, 7/- tot 8/- voor Bristol Freighters, 9/- tot 10/- voor Yorks en Tudors, en 11/- tot 13/- per mijl voor Skymasters. De seizoensinvloed — toeristenverkeer gedurende de zomermaanden — weerspiegelt zich duidelijk in het verloop der chartervrachten.

Ofschoon geen direct verband houdend met luchtbevrachting, resp. goederenvervoer door de lucht, moge volledigheidshalve de overigens weersproken mededeling van Sir William P. Hildred, Directeur-Generaal der International Air Transport Association (I.A.T.A.) worden geciteerd. Sir William wees er op dat verleden jaar voor de eerste maal meer passagiers door de lucht dan over zee werden vervoerd. In totaal vervoerden de I.A.T.A. luchtvaartdiensten volgens Sir William 44 miljoen passagiers, een vermeerdering van bijna 10 pCt vergeleken met het jaar tevoren. Voorts werden 527.400.000 ton/mijlen lading vervoerd, een stijging van 4 pCt. Op de Noordatlantische route vervoerden de 12 I.A.T.A. luchtvaartdiensten 580.000 passagiers, 7.200 ton mail en 12.000 ton lading in 15.000 vluchten. Gedurende het afgelopen jaar vertrok practisch om het half uur een transatlantisch vliegtuig! De bij de Atlantic Conference aangesloten 24 scheepvaartmaatschappijen, welke passagiersdiensten tussen Europa, Noord-Amerika's Oostkust en Canada onderhouden, ontkennen de juistheid der door Sir William ten aanzien van het transatlantisch passagiersvervoer verstrekte cijfers. Zij hebben er op gewezen dat in 1954 door haar op de uit- en thuisreis in totaal 944.564 passagiers over zee werden vervoerd. Het aantal luchtreizigers op de transatlantische route bedroeg 573.335, m.a.w. de scheepvaartmaatschappijen vervoerden 62,9 pCt, de luchtvaartmaatschappijen 37,1 pCt van het totale aantal transatlantische passagiers. De Atlantic Conference wijst er overigens op dat in tal van gevallen reizigers gedeeltelijk over zee en gedeeltelijk per vliegtuig reizen. De scheepvaartmaatschappijen zijn zich ten volle bewust van de potentiële mogelijkheden, die het vliegtuig als snel vervoermiddel biedt, en zij ondervinden ook de concurrentie der luchtvaartdiensten maar er is haars inziens in feite slechts één gebied waar de luchtvaart wat passagiersvervoer betreft in het voordeel is, nl. de Middellandse Zee, Equatoriaal Afrika en delen van het Nabije Oosten waarheen de afstand per vliegtuig in luttele uren kan worden afgelegd terwijl de reis over zee één of meer weken duurt.

Resumerend kan gesteld worden dat de luchtvaart zowel wat betreft het passagiers- als goederenvervoer jaar-

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 10 Maart 1954.

lijks aan betekenis wint. Naarmate speciaal voor goederenvervoer gebouwde, snelle en economische toestellen in de vaart komen, zal ook het goederenvervoer in omvang toenemen en het bezwaar dat luchtvervoer in vele gevallen nog te duur is, worden ondervangen.

Rotterdam.

C. VERMEY.

INGEZONDEN STUK

Betaalzegelsysteem ten laste van de detaillist

Drs J. W. van Eijden te Amsterdam schrijft ons:

In „E.-S.B.” van 9 Februari 1955 wordt door Dr Mr J. A. M. van Staay het rapport van de Staatscommissie Afbetalingswezen besproken voor zover dit rapport de betaalzegelkas behandelt.

In het bijzonder gaat de schrijver in op het probleem van de aan de kas verbonden kosten, welke in belangrijke mate bestaan uit incasso- en informatiekosten.

De consument-credietnemer geniet van de zegelkas crediet in de vorm van zegels, die hij bij de detaillist als betaalmiddel voor te kopen artikelen kan inleveren. Voor de kosten van het crediet moet hij een opslag betalen aan de zegelkas. De werkelijke aan dit systeem verbonden kosten zijn echter aanmerkelijk hoger dan de door de credietnemer betaalde opslag. De meerdere kosten worden door de detaillist betaald, daar deze bij inlevering van de door hem in ontvangst genomen zegels bij de zegelkas een reductie van maximaal 9 pCt moet geven op de nominale waarde van de zegels.

Naar Dr van Staay mededeelt acht de Staatscommissie het onbevredigend, dat de detaillist meedraagt in de credietkosten.

Dr van Staay is het echter niet eens met de Staatscommissie. Hij ziet de provisie van 9 pCt als een prijs voor de diensten, welke de zegelkas de detaillist bewijst. De kas maakt het de winkelier mogelijk in feite op afbetaling te verkopen zonder dat hij dit zelf ter hand behoeft te nemen. Daardoor ontstaat voor hem de mogelijkheid van het creëren van een additionele omzet, hetwelk hem een offer in de vorm van een aan de kas te betalen provisie waard is.

Naar mijn mening geeft Dr van Staay een onjuist beeld van de werkelijkheid. De winstmarge van de detaillist is normaliter zodanig, dat de detaillist bij een bepaalde omzet zijn kosten inclusief een ondernemersloon kan dekken en wel bij contante betaling. Indien de detaillist als regel geen contante betaling ontvangt, doch crediet moet geven, zal hij een hogere winstmarge moeten calculeren dan wel zal hij ten aanzien van degenen die crediet nemen zijn normale marge met een opslag moeten verhogen, zoals bij het afbetalingsbedrijf geschiedt. De credietkosten komen aldus ten laste van de consument-credietnemer. Zulks echter niet bij de zegelkas, want daar worden de credietkosten in belangrijke mate gedragen door de detaillist. Dit is bepaald een onjuiste gang van zaken. Welk redelijk argument zou een detaillist kunnen aanvoeren tegen een koper, die bereid is contant te betalen doch een aftrek van tenminste 9 pCt op de verkoopprijs verlangt?

De koper, die met spaarzegels betaalt, geniet, zij het langs een omweg, een reductie van 9 pCt waarbij de detaillist zich nog de moeite moet nemen van het inwisselen van de zegels. Hij kan dus evenzeer een contante koper een reductie van iets meer dan 9 pCt geven, daar hij ten aanzien van deze koper geen verdere moeite heeft.

Mijns inziens betekent het spaarzegelsysteem in de

huidige vorm een aanmerkelijk gevaar voor verwatering van de winstmarges.

Dr van Staay meent, dat de detaillisten dit bezwaar vrijwillig aanvaardden, daar zij zich vrijwillig melden bij de zegelkassen. Dit moge juridisch juist zijn, doch stellig niet in economische zin. De detaillist meldt zich omdat hem anders omzet ontgaat ten gunste van zijn concurrent. Voor de detailhandel in zijn geheel bezien, is de omzet aan met zegels betalende klanten geen additionele omzet. Deze klanten zullen, in het algemeen, hun behoeften moeten bevredigen ook indien er geen credietsysteem bestaat.

Het is voor elke detaillist verleidelijk een additionele omzet te verkrijgen en daarvoor een reductie te geven op zijn prijs. Doch het is tevens uitermate gevaarlijk, daar — in het algemeen gesproken — elke omzet als additioneel, als een verhoging van de normale, beschouwd kan worden. In de gedachtengang van Dr van Staay zou de detaillist bereid mogen zijn aan elke koper een reductie te geven. Het behoeft geen betoog, dat dit zijn ondergang zou betekenen; tenzij de gecalculerde marge te hoog is en deze een verlaging zou behoeven.

Resumerende zouden naar mijn mening de zegels bij de kas zonder de reductie van 9 pCt ingewisseld moeten kunnen worden. De kas zou dan genoopt zijn een hogere opslag te vragen aan de credietnemer. De consument-credietnemer zou daardoor ten volle de consequenties dragen van zijn keuze van het systeem van eerst kopen en dan sparen in plaats van eerst sparen en dan kopen. Het huidige betaalzegelsysteem verdoezelt deze consequenties.

Ik heb niet gesproken van de consumenten, die eerst zegels sparen om pas daarna te kopen, daar dit verschijnsel van aanmerkelijk minder belang is dan de op crediet verkregen zegels.

Naschrift.

Naar het mij voorkomt, maakt mijn geachte opponent een gedachtenfout. Zijn stelling, als zou de detaillist in belangrijke mate in de credietkosten bijdragen en dat deze evenzeer een contante koper een reductie van iets meer dan 9 pCt zou kunnen geven, gaat voorbij aan het feit, dat de koper met zegels geen contante koper zou zijn geweest. Om in de terminologie van mijn opponent te blijven, de detaillist meldt zich omdat hem anders omzet ontgaat, echter niet ten gunste van zijn concurrent, maar omdat de koper anders niet als zodanig in de markt zou zijn gekomen of zich tot bijv. de afbetalingshandel zou hebben gewend. Voor de uitsluitend a contant verkopende detaillist is derhalve wel degelijk sprake van additionele omzet en vormen, naast de aan de kas te betalen provisie, slechts de aan de verkoop verbonden variabele kosten een aftrekpost. Van een verwatering der winstmarges kan dan ook geen sprake zijn; integendeel, de netto winst wordt door de zegelomzet vergroot met het verschil tussen de gebruikelijke marge tussen verkoop- en inkooprijns vermindert met de hierboven genoemde aftrekposten.

Overigens gaat mijn opponent geheel voorbij aan de door mij nog belangrijker genoemde functionele taak van de kas als differentiatie van de detailhandel. Het feit, dat de detailhandelaar zelf de door de kas vervulde functie niet ter hand neemt, wijst op de aanwezigheid van een economische dienst, waarvan de prijs (de marge), gelijk ik reeds stelde, wordt bepaald door de kosten, welke de detaillist zou moeten maken, wanneer hij zelf de credietgeving ging verzorgen. En niets of niemand dwingt hem er toe zulks na te laten.

's-Gravenhage.

Dr Mr J. A. M. VAN STAAY.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

De Europese toekomst van Benelux

Onder auspiciën van de Nederlandsche Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg te Brussel en van het Comité Benelux, Afdeling 's-Gravenhage, zal Prof. Mr Dr J. van Houtte, oud-Eerste Minister van België, op Donderdag 17 Maart 1955, te 16 uur, in het Kurhaus te Scheveningen, een lezing komen houden over het onderwerp:

„De Europese toekomst van Benelux”.

Voor deze conferentie zijn verschillende hoge autoriteiten en vooraanstaande persoonlijkheden uit het bedrijfsleven en uit financiële en economische kringen uitgenodigd.

Personen, die deze lezing wensen bij te wonen, kunnen zich ter verkrijging van een uitnodiging wenden tot de Nederlandsche Kamer van Koophandel voor België en Luxemburg te Brussel (Warandeborg 4, tel. 12.16.00), alsook tot het bijkantoor der Kamer te 's-Gravenhage (Nassauplein 24, tel. 11.22.99.).

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Het feit, dat de uitstaande hoeveelheid schatkistbiljetten, resp. -promessen op 7, 14, 21 en 28 Februari onveranderd f 2.789 mln, resp. (slechts) f 245 mln bedroeg, illustreert nog eens de fundamentele wijziging, die de laatste jaren op de geldmarkt plaatsvond. Werd de basisfactor van deze markt tot voor enkele jaren gevormd door het regelmatig, tot dagelijks toe, vrijkomen van middelen uit geëchelonnerde schatkistpapierportefeuilles, waardoor de geldgevers qua liquiditeit een zeer onafhankelijke positie innamen en de Schatkist als sluitpost fungeerde, thans wordt deze markt grotendeels beheerst door de politiek van de Centrale Bank.

Ook de afgelopen week kwam dit laatste in sterke mate tot uiting. Vnl. ten gevolge van de verhoging per 22 Februari van het verplichte minimumkaspercentage door De Nederlandsche Bank tot 10 pCt, kwamen sommige banken krap te zitten, toen i.v.m. de ultimo de bankbiljettencirculatie in één week met niet minder dan f 130 mln steeg. Placht tot voor kort de Centrale Bank aan een dergelijke krapte tegemoet te komen door het in disconto nemen van kort papier tegen 1 pCt, waardoor zo'n krapte weinig invloed had op de open markt, ditmaal weigerde zij naar verluiddiscontering tegen 1 pCt en zelfs tegen 1 1/8 pCt. De geldmarkt werd hierdoor aan zichzelf overgelaten, hetgeen resulteerde in het oplopen der marktdisconto's tot ca 1 1/8 à 1 1/2 pCt voor driemaands papier en het handhaven van de callrente op 3/4 pCt (1/2 pCt boven het minimum).

In geldmarktcringen wordt verondersteld, dat de houding van de Centrale Bank verband houdt met haar wens, het afvloeien van middelen naar de Engelse geldmarkt, waar hogere disconto's heersen, tegen te gaan. Resultaat hiervan is inmiddels, dat de rente op de Nederlandse geldmarkt, zij het in lichte mate, door buitenlandse invloedse omhoog wordt getrokken, hetgeen eenleerwaardig pendant vormt van de rendementsdaling op de Nederlandse aandelenmarkt ten gevolge van internationale nivellering, speciaal t.o.v. Amerika.

ALMELO	Centrum voor
	Industrieinvesting in Twente
Tel. 05490-5361	

(Advertentie)

De kapitaalmarkt.

Op de Amsterdamse aandelenmarkt stond men gedurende de verslagweek bij wijze van spreken met Wallstreet op en ging er mee naar bed. De Amerikaanse (en in mindere mate ook Zwitserse en Franse) vraag richtte zich achtereenvolgens voornamelijk op Philips, Koninklijke en A.K.U.; speciaal aandelen Koninklijke ondergingen hierdoor een forse koersstijging. De stemming bij de handel na de officiële beurs, die i.v.m. de beurstijden in New York goeddeels door arbitragetransacties wordt bepaald, was hierbij geregeld meer toonaangevend van karakter dan die tijdens de officiële beurshandel. Bij deze laatste treedt het Nederlandse publiek nog steeds per saldo als verkoper van de grote internationaal georiënteerde Nederlandse fondsen op, waardoor — mede bij gebrek aan grote emissies — de geldruimte in de risicodragende sfeer verder toeneemt. Wel is er de laatste tijd belangstelling bij de Nederlandse beleggers waar te nemen voor nieuw geïntroduceerde Amerikaanse fondsen (waaronder de afgelopen week de investment-trusts Atomic Fund en Fidelity Fund).

Zowel in Wallstreet als in Amsterdam werden gedurende de verslagweek weer nieuwe hoogterecords geboekt. In eerstgenoemd centrum steeg Dow Jones Industrials tot 419,7 op 4 Maart, tegen 411,9 een week tevoren. De stijging in Amsterdam bracht mede, dat het algemene aandelenindexcijfer, gepubliceerd door De Twentsche Bank (1938 = 100), de afgelopen week het cijfer 200 overschreed. Wat de onderdelen van deze index betreft, was de stijging t.o.v. 1938 het grootst bij de internationale concerns, die thans ruim 300 (basis eveneens 1938 = 100) staan. Het A.N.P.-C.B.S. koersgemiddelde vertoont in grote lijnen dezelfde ontwikkeling. De huidige stand van het algemene gemiddelde ad 239 is niet ver af van het dubbele van het 1938-cijfer ad 126. Het industriële gemiddelde ad 343 bedraagt ruim 2 1/2-maal het overeenkomstige cijfer voor 1938 ad 134.

Op de obligatiemarkt deden zich de laatste maanden geen opzienbare ontwikkelingen voor. Het gerucht circuleert thans, dat er hier opnieuw een Belgische 4 pCt staatslening zal worden geëmitteerd, hetgeen die beleggers, welke ruim in hun liquide middelen zitten, uiteraard niet onwelkom zou zijn.

Aand. indexcijfers	25 Febr. 1955	4 Maart 1955
Algemeen	236,4	238,7
Industrie	338,1	342,7
Petroleum	298,1	313,2
Scheepvaart	243,0	237,8
Banken	189,2	187,8
Indon. aand.	73,6	74,2
Aandelen		
Kon. Petroleum	542	569 1/2
Unilever	377	382 1/4
Philips	353	363 1/2
A.K.U.	301	309
Kon. N. Hoogovens	284 1/2	285 1/2
Van Gelder Zn	272	275 1/2
H.A.L.	196 1/2	193 1/2
Amsterd. Rubber	114 1/2	114
H.V.A.	142 1/2	147 1/4

Staatsfondsen	25 Febr. 1955	4 Maart 1955
2½ pCt N.W.S.	80 ¹ / ₁₆	79%
3-3½ pCt 1947	100 ⁷ / ₁₆	100 ¹¹ / ₁₆
3 pCt Grootboek 1946	100 ⁷ / ₁₆	100 ⁷ / ₁₆
3 pCt, Dollarlening	96%	96 ¹⁵ / ₁₆

Diverse obligaties	25 Febr. 1955	4 Maart 1955
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	102 ¹ / ₁₆	102%
3½ pCt Bk v. Ned. Gem-1954 II/III	100%	100 ¹¹ / ₁₆
3½ pCt Philips 1948	103 ⁹ / ₁₆	103%
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	99%	100

J. C. BREZET.

BANK INDONESIA
(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmat., goud en saldi aan conv. valuta en vorderingen in goud op de Regering.	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
12 Jan. 1955	1.055.228	399.431	1.457.508	465.285	4.652.117
26 Jan. 1955	1.055.243	313.859	1.562.958	467.979	4.617.992
2 Febr. 1955	1.055.243	308.338	1.588.470	477.442	4.522.271
9 Febr. 1955	1.055.243	321.728	1.570.423	441.432	4.618.667
16 Febr. 1955	1.055.243	351.488	1.589.749	453.059	4.657.607
23 Febr. 1955	1.055.243	339.679	1.583.066	393.283	4.719.572

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt en Muntmateriaal	Vorderingen en geldwaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening courant
31 Jan. 1955	3.030.041	1.687.509	1.487	221.486	29.833
7 Febr. 1955	3.029.712	1.509.279	1.375	228.148	28.807
14 Febr. 1955	3.028.993	1.537.898	1.265	213.027	28.766
21 Febr. 1955	3.029.016	1.552.225	1.175	215.199	28.509
28 Febr. 1955	3.031.098	1.576.311	1.740	200.278	51.152
7 Maart 1955	3.031.143	1.585.246	1.634	191.975	40.659

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi in niet-inge-zeten
31 Jan. 1955	3.538.631	1.936.881	440.923	652.834	32.398	22.978
7 Febr. 1955	3.461.569	1.863.508	671.420	652.834	35.587	72.542
14 Febr. 1955	3.426.717	1.903.170	662.840	652.834	32.682	23.140
21 Febr. 1955	3.452.804	1.894.769	645.458	652.834	36.859	22.392
28 Febr. 1955	3.583.083	1.801.741	616.103	652.834	48.088	21.963
7 Maart 1955	3.522.721	1.853.946	614.179	652.834	51.700	22.962

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi v/d Reg. v/d Rep. Indon.		Van anderen
			Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp		
12 Jan. 1955	7.243.853	1.721.583	494.868		2.116.941
26 Jan. 1955	7.370.558	1.694.051	494.868		1.993.559
2 Febr. 1955	7.350.495	1.709.878	494.868		1.935.250
9 Febr. 1955	7.455.247	1.670.428	494.868		1.926.635
16 Febr. 1955	7.471.115	1.693.455	494.868		1.979.658
23 Febr. 1955	7.464.097	1.696.488	494.868		1.950.654

OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK
Van 19 Februari 1955 af

Plaats	Schriftelijk en t.t.	
	Voor deviezenbanken	Voor derden
Brussel	7,5432 — 7,6572	7,53 — 7,66½
Frankfort a/Main	89,80 — 91,157	89,75 — 91,20 ½
Kopenhagen	54,6045 — 55,4297	54,57 — 55,46 ½
Lissabon	13,15 — 13,28	13,15 — 13,28
Londen	10,56 — 10,72	10,55½ — 10,72½
New York (t.t.)	3,77 — 3,82	3,76½ — 3,82½
Oso	52,80 — 53,60	52,77 — 53,63
Parijs	107,76 — 109,389	107,69 — 109,46 ½
Praag	52,62 — 52,94	52,62 — 52,94
Stockholm	72,9065 — 74,008	72,85 — 74,06 ½
Wenen	14,58½ — 14,64½	14,58½ — 14,64½
Zürich („accord" - frs)	86,25 — 87,555	86,20 — 87,60

½) Minimum aankoop- en maximum verkoopkoers.

EMISSIES IN 1954

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd te goe	Nieuw geld
Januari	309.447	100	309.547	—	197	309.350
Februari	33.071	4.808	37.879	—	46	37.833
Maart	56	2.352	2.408	—	56	2.352
April	6.161	5.854	12.015	—	18	11.997
Mei	158	5.770	5.928	—	8	5.920
Juni	507	3.285	3.792	—	2	-3.790
Juli	96.417	5.567	101.984	—	23	101.961
Augustus	1.782	—	1.782	—	32	1.750
September	26.904	1.224	28.128	—	4	28.124
October	27.215	11.206	38.421	—	216	38.205
November	23.523	8.716	32.239	—	24	32.215
December	27.310	22.775	50.085	—	5	50.080
Totaal 1954	552.551	71.657	624.208	—	631	623.577
Totaal 1953	653.174	29.355	682.529	—	448	682.081

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ½) ¾)

Maand	Totaal aantal werkozen ¾)	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
31 Jan. 1954	109.800	35.400	19.500	19.900
27 Febr. 1954	108.800	34.200	20.800	19.800
31 Maart 1954	69.400	19.800	7.900	13.600
29 April 1954	59.700	15.300	7.900	11.800
31 Mei 1954	47.400	12.100	5.200	10.000
30 Juni 1954	41.500	10.700	4.400	8.500
31 Juli 1954	45.100	13.800	4.800	8.700
31 Aug. 1954	42.200	12.700	3.100	8.400
30 Sept. 1954	37.500	10.000	1.400	6.800
30 Oct. 1954	38.100	10.500	1.500	6.700
30 Nov. 1954	45.100	15.700	5.800	9.400
31 Dec. 1954	67.000	24.000	13.100	13.300
31 Jan. 1955	82.600	25.800	17.600	15.400

½) Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

¾) Gegevens van arbeidsbureaux; afgerond op honderdtallen.

¾) Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Sociale Werkvoorzienings-objekten voor hand- en hoofdarbeiders.

Abonneert U op de E.S.B.

Recente economische publicaties

De invloed van het ziekteverzuim op de arbeidsproductiviteit. Den Haag 1954, 85 blz., f 3,50.

J. O. Kamm: Investor's handbook. Cleveland 1954, 308 blz., f 21,10. A reference book for those planning to invest in the stock market. Each chapter explains one term or one investment procedure.

K. Kolbe: Gesamtwert und Geschäftswert der Unternehmung. Keulen 1954, 92 blz., f 6,75. Für die Beurteilung einer Unternehmung sind der Wert einer Unternehmung im ganzen und der Geschäftswert von groszer Wichtigkeit.

Dr L. M. Koyck: De empirische betekenis van de theorie van het consumentengedrag. Intreerede Rotterdam. Haarlem 1955, 24 blz., f 1,20

Dr K. Mellerowicz und Dr H. Jonas: Bestimmungsfactoren der Kreditfähigkeit. Berlin-München 1954, 284 blz., f 19,75.

J. van Nimwegen: De grondslagen van de administratieve organisatie. Alphen a/d Rijn 1955, 273 blz., 5e druk f 15,50.

K. Pritzkoleit: Bosse, Bänken, Börsen. Herren über Geld und Wirtschaft. München 1954, 440 blz., f 20,40.

Problems of business Management. O.E.E.C. 1954, 85 blz., f 4,—.

H. Roth: Rationelle Hotelbetriebsführung. Zürich 1954, 198 blz., f 16,20.

Prof. Dr A. Schmalenbach: Die Beteiligungsfinanzierung; Die Finanzierung der Betriebe. Band II 9 Neubearb. u. erw. Auflage. Keulen 1954, 192 blz., f 18,55.

Sociaal-Economische Raad; Overzicht van de vrije ondernemersorganisaties in Nederland. 1954, 449 blz., f 8,—.

P. Stryker: A Guide to Modern Management. MacGraw Hill, 1954, 300 blz., f 15,05.

Verschenen:

Jacht en Taal

Prijs: f 27,50

het nieuwe standaardwerk van Dr A. G. J. Hermans. Behoort in elke jagers-bibliotheek - Verkrijgbaar bij de boekhandel of bij de uitgever:

H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Abonneert U op DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman, A. M. de Jong, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22,50; fr. p. post f 23,60; voor studenten f 19,—; franco per post f 20,10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Verschenen:

DE ONDERNEMER EN HET EIGENDOMSRECHT

Een samenvatting van enkele lezingen, gehouden door Dr Ir J. G. J. C. Nieuwenhuis. Een brochure, die in brede kring belangstelling verdient.

Verkrijgbaar in de boekhandel. Prijs f 0,50. Een uitgave van de Kon. Ned. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Schiedam.

vacatures

MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Bij de Dienst voor de Economische Voorlichting en Exportbevordering kan een

ERVAREN RESEARCHKRACHT

worden geplaatst in de rang van referendaris 2e klasse. Salarisgrenzen: f 5.787,60 tot f 8.064,48 per jaar. Aanvangssalaris nader vast te stellen naar gelang leeftijd en ervaring. In aanmerking komen doctorandi in de economie. Gegadigden dienen zin voor studie te hebben, stylistische vaardigheid gewenst. Soll. onder motto vD/Evo 51 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhoutseweg 15, Den Haag.

HBU

HBU

Bij de HOOFDDIRECTIE der
HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V.

kan op haar Contrôle-afdeling worden
geplaatst een

energieke kracht

Hem, die beschikt over een goede stijl en tevens bekend is met de behandeling en verwerking van bedrijfs-economische gegevens, wordt een interessante werkring geboden.

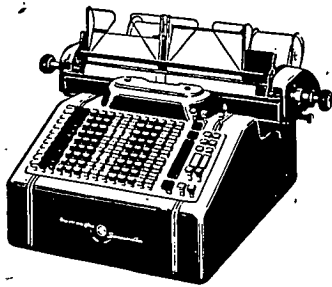
Middelbare schoolopleiding. leeftijd
max. 35 jaar

Eigenhandig geschreven uitvoerige sollicitaties, met recente pasfoto, te zenden aan Afdeling Personeelzaken der Hoofddirectie, Herengracht 434-440, Amsterdam (C)

Er is een gemakkelijker en snellere manier

- om Uw boekhoudproblemen op te lossen!

Met de Burroughs Sensimatic gaat al het cijferwerk niet alleen stukken sneller, met de grootste accuratesse en baren ook grote hoeveelheden werk U geen zorgen meer, maar bovendien gaat Uw boekhouding véél minder geld kosten!

Gaarne zullen wij U op Uw verzoek het bewijs leveren, dat de Burroughs Sensimatic boekhoudmachine ook in Uw bedrijf zijn geld ten volle waard is. U zult het zelf ontdekken:

de Burroughs Sensimatic betaalt zichzelf!

PRAAT EENS MET DE BURROUGHS BOEKHOUD-ADVISEUR

BURROUGHS KAN U HELPEN MET DESKUNDIGE, KOSTELOZE ADVIEZEN, DE JUISTE MACHINES VOOR UW ADMINISTRATIE, PERFECTE ONDERHOUDS-SERVICE.

Burroughs

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP

VESTIGINGEN DOOR HET GEHELE LAND

GEBOUW ATLANTA, STADHOUDERSKADE 6, AMSTERDAM-W., TEL. K 2900-82082